

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

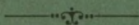
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RIGSMARSK

STEEN MALTESEN
SEHESTED

AF

THYRA SEHESTED

G. E. C. GADS FORLAG — KJØBENHAVN

1911

STEEN MALTESEN
SEHESTED

RIGSMARSK

STEEN MALTESEN
SEHESTED

AF

THYRA SEHESTED

G. E. C. GADS FORLAG — KJØBENHAVN

1911

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)

I.

Steen Maltesen (Sehested) blev født den 11te (eller 12te) Januar 1553 paa Gudum Kloster i det nord-vestlige Jylland. Hans Fader var Malte Jensen (Sehested) til Holmgaard, Høiris og Nøragergaard, som var Søn af Jens Thomesen (Sehested) til Vellinghøi og Høiris, Landsdommer i Nørrejylland, og Anna Maltesdatter Juel til Holmgaard.

Malte Jensen havde i Aaret 1548 deltaget som Hofsinde, med fire Heste, i Brudetoget til Meissen, da Kong Christian III's Datter, Prindsesse Anna, ledsaget af sin Moder, Dronning Dorothea, skulde drage til Torgau for at ægte Hertug August, som senere blev Kurfyrste af Sachsen. Rigsmarsken, Otto Krumpen, repræsenterede Kongen paa dette prægtige Tog, som lededes af Peder Oxe som Marskalk. Kort efter Hjemkomsten lod Malte Jensen, ved Hr. Otto Krumpen, Rigsraad og Ridder Claus Bille til Lyngsgaard og Vandaas, gift med Lisbeth Ulfstand, Jens Holgersen Ulfstands Datter af Glimminge, »tale til« om hans Datter, Iomfru Sophie

Bille, og hun blev ham tilsagt. Nogle Maaneder efter holdtes Fæstensøllet i Kjøbenhavn, og det følgende Aar stod Brylluppet i Malmø den 28de September 1550. Samtidig forlenedes Malte Jensen med Gudum Kloster, et tidligere Nonnekloster af Benediktinerordenen, efter Reformationen inddraget under Kronen og givet i Forlening til hans Fader, Jens Thomesen (Sehested), som nu afstod Lenet til Sønnen. Ægtefællernes første Barn var en Datter, Anna, som døde ni Uger gammel.

Steen var sine Forældres ældste Søn, det andet Barn i Rækken, som hurtigt forøgedes. De første Aar blev han i Hjemmet paa Gudum Kloster. Af sin Fader og Moder lærte han at bede sine Bønner. Ved Femaarsalderen sendtes han til »Hr. Christopher« i Møborg, sikkert Stedets Præst, som skulde lære ham at læse og undervise ham i Katekismus og Bibelhistorie; hos ham var han et Aar. Derpaa sattes han, sex Aar gammel, i Viborg Skole og kom i Huset hos »Hr. Oluf Pedersen«. Her lærte han videre sin Børnelærdom samt Latin.

Imidlertid udbrød Syvaarskrigen. Malte Jensen blev Captain i Admiral Jacob Brockenhuus's Eskadre; han førte »Hektor«, som var et af de tre Skibe, med hvilke Admiralen den 30te Mai 1563 ved Bornholm maatte kæmpe med den svenske Flaade under Jacob Bagge, idet de andre Skibe, som laa tilankers under Land, for Vindstille ikke kunde komme ham til Hjælp. Da Jacob Brockenhuus efter fire Timers heltmodig Modstand maatte overgive sig, kom Malte Jensen i svensk Fan-

genskab. Han har med Admiralen og de andre Fanger maattet gaa med i det Triumftog i Stockholm, som Kong Erik XIV efter sin Skik lod foranstalte efter Seiren, og førtes saa til Tavastehus i Finland, hvor en lang Fængselstid ventede ham.

Fru Sophie vilde nu have sin Søn Steen hos sig; hun kaldte ham derfor fra Viborg Skole, hvor han havde været fem Aar, og antog en »Skolemester« til ham hjemme. Steen havde tre Brødre, Thomas, Claus og Jens, og fire Søstre, Anna, Lisbeth, Birgitte og Maren, som naaede den voxne Alder, og han fandt vist de fleste af dem i Hjemmet, da han kom tilbage. Hans næsten jævnaldrende Søster, Anna, blev opdraget hjemme, ligesaa den yngste Søster, Maren; i det Hele synes Malte Jensen og Sophie Bille ikke at have fulgt den dengang gængse Skik at sende Børnene ud af Huset i et—to Aars Alderen, ja undertiden strax efter Fødselen.

I Eftersommeren 1564 kom Brev til Hjemmet fra Faderen fra Tavastehus. Han meddeler »sin allerkjæreste Hustru«, at han er ved Liv og Helbred og har et christeligt Fængsel; Befalingsmanden paa Slottet, Erik Sparre, gjør ham alt Godt. Han ønsker inderligt at »spørge«, at hans Kjære i Hjemmet ere ved Helbred og godt Mod; beder sin Hustru holde Børnene til Guds frygt og Lærdom og befale sig og sin Sorg »Gud i Haand; thi han . . . sørger for os«. Hvis hun eller nogen af deres Venner kan gjøre de gode Mænd, som ere i Danmark, Hr. Gabriel Christiensen og Hr. Jørgen Fincke noget til Gode, beder han dem gjøre det.

De nævnte Mænd vare svenske Krigsfanger. Anna Jonsdatter, hvis Ægtefælle, den ovennævnte Admiral Jacob Bagge, nu var fangen i Danmark, havde lagt gode Ord ind hos den svenske Konge og Befalingsmændene paa de kongelige Slotte for Malte Jensen og andre danske Fanger. Saaledes virkede i denne Krig Hustruer, og Mødre, Slægtninge og Venner paa begge Sider for at mildne Fangernes Kaar.

I Mai 1567 blev Malte Jensen endelig udløst; og Steen har kunnet dele Gjensynsglæden med Moder og Sødskende. Efter de fem Aar i Viborg Skole havde han et Par Aar havt Undervisning hjemme, og hermed afsluttedes hans Studier. Han skulde være Kriger. Hans Forældre lode ham komme til Erik Lange til Engesholm, dengang Lensmand paa Dronningborg (Randers), for at oplæres i Rytteri og Andet vedrørende Hoftjenesten og Krigsvæsenet, som paa denne Tid endnu tildels faldt sammen. Erik Lange var Fader til Alchymisten af samme Navn, som ægtede Tyge Brahes Søster Sophie.

Da Steen Maltesen havde været noget over et Aar hos Erik Lange, længtes han efter at drage ud, som det var Skik blandt hans Jævnlinge, for at »forsøge sig« hos fremmede Herrer. Man maatte have »ført Friser og Harnisk« i fremmed Feide, naar det skulde have nogen Art. Det traf sig nu, at Kong Frederik II ved denne Tid, i September 1568, gjorde sin Broder, Hertug Hans af Sønderborgs Bryllup med Prindsesse Elisabeth af Brunsvig-Grubenhagen paa Koldinghus; Erik Lange erhvervede da ved denne Leilighed Hertug Hans's

Anbefaling til Hertug Philip af Grubenhagen, Brudens Broder, for Steen Maltesen, som altsaa drog til Katlenburg, hvor Hertug Philip holdt Hof.

Herfra blev han »forskrevet« (anbefalet) til Grev Borchard af Barby. En tidligere Grev Borchard af denne gamle tyske Greveslægt havde fulgt Kong Christian I paa hans Romerreise. Den nuværende havde i Kurfyrst August af Sachsens Følge været tilstede ved Kong Frederik IIs Kroning og havde siden den Tid stadig fra Tyskland Forbindelse med Danmark. Fra Greven af Barby »forskreves« han strax til den ikke blot i Tyskland, men ogsaa udover dets Grændser høit ansete Fyrst Joachim Ernst af Anhalt, der var ligesaa ridderlig og tapper, som han var interesseret i og fortjent af sit Lands materielle og aandelige Cultur; han holdt Hof paa Bremburg.

Paa denne Tid rasede i Frankrig Kampen mellem Katholikker og Huguenotter. Den tredie Borgerkrig var nylig brudt ud. Efter den sidste Fredsslutning i Longjumeau havde man dræbt Huguenotter i Tusindvis; et Edikt udstedtes, som forbød dem Embeder, og Enkedronningen, Catharina af Medici, gav Ordre til at gribe Prindsen af Condé og Admiral Coligny, som saa flygtede til Rochelle. Huguenotterne reiste sig da for tredie Gang. Fyrsten af Anhalt satte nu Steen Maltesen til en tysk Herremand, Andres Schlegel til Debkau, som førte tolv Heste i den franske Konge, Carl IXs Sold. Med ham drog Steen til Frankrig; han fulgte ham i Krigen som »Spyddreng« og bar hans Rustning. Saa-

ledes var han som Sextenaarig med i Slaget ved Jarnac den 13de Marts 1569, da de Kongelige under Hertugen af Anjou og Marskalk Tavannes mødte Huguenotterne, førte af Condé og Coligny, som havde sat sig i Bevægelse for at forene sig med »de syv Vicomter af Quercy« og deres Tropper. Condé og Coligny kæmpede som Løver, men de Kongelige vare i Overtal, og Seiren blev deres. Prindsen af Condé faldt. Omkring ham kæmpedes en fortvivlet Kamp af en lille Skare Elitekrigere, som gjorde Vidundere af Tapperhed, blandt dem den gamle La Vergne, som stred, omgivet af 25 Sønesønner og Neveu'er, og faldt med 15 af Sine, »Alle i én Hob«.

Og Steen Maltesen var med i det blodige Slag ved Moncontour den 3die Oktober samme Aar, hvor de Kongelige under Hertugen af Montpensier og Hertugen af Anjou, og Huguenotterne under Coligny og Grev Ludvig af Nassau kæmpede med største Bravour, indtil Huguenotterne maatte ligge under for Overmagten. Henved 14000 fra begge Sider skulle være blevne paa Valpladsen.

Efter »Vinterleien« blev Andres Schlegel aftakket i Foraaret 1570. Steen Maltesen fulgte ham tilbage til Tyskland til hans Faders Gaard Debkau, hvor han blev et Aar; han var næsten hele den Tid syg. I 1571 tog han Afsked med sin Herre og drog hjem til sine Forældre.

Det blev dog kun et kort Besøg i Hjem og Hjemland. Han søgte strax Tjeneste hos Kong Frederik. I

dette Øieblik, da Freden nylig var sluttet med Sverrig, havde Kongen imidlertid ikke Brug for ham, men tilbød at anbefale ham til en anden Herre. Da nu hans Forældre gave tilkjende, at de intetsteds hellere vilde vide ham end hos Greven af Barby, skrev Kongen fra Skanderborg en »Forskrift« for ham til Grev Borchard, hvori han bad Greven, om han »unserntwegen« vilde tage ham i sin Tjeneste, hvis det var gjørligt; og vilde da Steen paa sin Side forholde sig i alle Maader, som han burde.

To Maaneder efter at han var kommet hjem, reiste da nu Steen Maltesen atter ud. Fra Greven af Barby kom han strax paany til Fyrst Joachim Ernst af Anhalt. Da han havde været her nogen Tid, forskreves han til Landgrev Jørgen af Darmstadt.

At Adelsmændenes unge Sønner saaledes forskreves fra den ene fremmede Herre til den anden, var paa den Tid almindeligt.

Fra Landgrev Jørgen kom han til Ærkebiskoppen af Trier og herfra til Pfalzgrev Richard af Simmern.

Men nu, i Sommeren 1572, gik der et Tog for sig »i Nederland«.

Det var Religionsforfølgelsens Aarhundrede; vi fornam det nys. Spanien laa bundet under Konge og Pave. Philip II arbeidede nu paa at komme ligesaa vidt med det lille frihedselskende Folk ved Nordsøen. Længe havde man her i Massevis brændt og henrettet Kættere og dem, som havde undladt at angive Kættere, »De Skyldiges« Formue inddrogtes af Staten. Landets

Handel og Industri sygnede hen. Og dets Privilegier traadtes under Fødder. Men i Nederlandene fandt Friheden, Menneskerettighederne, deres store Forkæmper.

Vilhelm den Tause af Oranien, som hørte til den Gren af Nassauerne, der i det 13de Aarhundrede satte sig fast i Nederlandene, idet den bevarede Dillenburg og nogle flere af Slægtens tyske Besiddelser, var 1559 bleven Statholder i Holland, Zeeland og Utrecht. Da Alba skulde komme for helt at underkue Landet, negtede han at aflægge den samtidig af Statholderne og de øvrige Embedsmænd forlangte Ed paa, at de vilde tjene ⁵ den spanske Konge »envers et contre tous«, erklærede sig suspenderet fra sine Embeder og forlod Landet, mere forudseende end de to andre Stormænd, Egmont og Horn, der med ham havde staaet paa den nationale Selvstændighed overfor Spaniernes Overgreb. Albas Stævning til at møde for hans selvoprettede Domstol, »Blodraadet« kaldet af Folket og Historien, besvarede han med en stolt Protest, hvorpaa han blev landsforvist, og hans Godser confiskeredes. Nederlænderne udvandrede i Tusindvis — indtil der blev sat Dødsstraf paa at forlade Landet — og de søgte til Dillenburg, hvor Prindsen af Oranien var; til ham saa de hen som deres Hjelper. Hans første Forsøg 1568 paa at møde Alba med Vaabenmagt blev forgæves; det blev ham umuligt at betale Tropperne; han maatte trække sig ud af Landet og opløse sin Hær. Han knyttede da en fast Forbindelse med Huguenotternes Førere i Frankrig og arbejdede fremdeles videre for Nederlænderne, altid

bistaæet af sine herlige Brødre, der alle viede sig Provindsernes Sag. Han opmuntrede Søgueuserne, Zee-lændere, som anfaldt spanske Skibe, udstedte Kaperbreve for dem i sin Egenskab af souverain Fyrste (over det lille Fyrstendømme Oranien) og stræbte at bringe Orden i deres vilde Færd. Han solgte sine sidste Værdisager til Betaling af Troppernes Tilgodehavende — og satte saa al Kraft ind paa at reise en Hær igjen.

I Nederlandene flød Aar efter Aar Blodet i Strømme. »Det hellige Officium« (den spanske Inquisition) skal have dømt alle dette Lands Beboere, blot med Undtagelse af nogle faa særlig nævnte Personer, til Døden, Protestanterne, fordi de vare Kættere, Katholikkerne, fordi de havde beskyttet Kættere*). Albas Bødler arbejdede uden Ophør. Det fortælles, at i Vinteren 1569 en Gjendøber i Nordholland, Dirk Willemzoon, dødsdømt fordi han var Gjendøber, flygtede over en frossen Sø, forfulgt af Rettens Betjent. Han slap over. Men Retsbetjenten faldt i Vandet. Ingen kunde høre hans Nødraab uden Flygtningen. Og Flygtningen vendte om, gik med Livsfare ud paa Isen og reddede den, som forfulgte ham. Retsbetjenten vilde gjerne have skaanet sin Redningsmand; men vedkommende Borgmester mindede ham strængt om hans Pligt, og Dirk

*) Wenzelburger bemærker om Aktstykket, som indeholder denne Dom, at om det er at anse for underskudt eller ægte, »ist für die Beurtheilung der allgemeinen Lage höchst gleichgültig; es bedurfte dieser Formalität auch nicht, da Alba und der Blutrath in den Niederlanden genau ebenso oder noch viel ärger wütheten, als die Inquisition in Spanien«. (Geschichte der Niederlande S. 240).

Willemzoon blev brændt under de frygteligste Pinsler. Til det Yderste steg Forbitrelsen i Provindserne, da Alba tilmed vilde indføre en vilkaarlig Skat, »den tiende Penning«: efter hvert Salg af Handelsvarer skulde 10 Procent udredes af Sælgeren. Blev denne Skat tvunget igjennem, vilde al Handel og Industri være ødelagt, og Landets Constitution, hvorefter Overherren ikke kunde paalægge Skat, vilde være kuldkastet. Borgerne vilde ikke betale den forhadte »tiende Penning«; for at undgaa det, lode de helt være med at sælge. Bryggerne negtede at brygge, Bagerne negtede at bage. Man kunde i Bryssel hverken faa Brød, Kjød eller Øl. Da forlød det pludselig, at Søgueuserne den 1ste April havde indtaget den vigtige Søstad Brielle. Det var i Aaret 1572. Søgueusernes Anfører var den vilde Lumey, Greve van der Mark; han havde svoret at lade Haar og Negle voxte saalænge, til han havde hævnnet Egmonts og Horns Død paa Munke og Præster, og paa sit Flag havde han »de 10 Penninge« afbildede.

Nederlænderne jublede.

»Den eersten dag van April

Verloor duc d'Alva zyn bril«

sang Folket. Stødet var givet til den store Reisning. Prindsen af Oranien sendte fra Dillenburg, hvor han arbeidede paa sine Rustninger, opildnende Proklamationer til Patrioterne. Næsten hele Holland og Zeeland afkastede Albas Aag og heiste Oraniens Flag. Videre bredte Bevægelsen sig over Utrecht, Geldern, Overijssel og Frisland, hvor Opstanden lededes af Duco Martena,

en af Deltagerne i det Adelsforbund, som 1565 søgte at imødegaa Religionsforfølgelsen. Det var ikke Meningen, at man vilde have Philip II afsat. Hvad Vilhelm af Oranien tilstræbte for og med Folket, var Hævdelsen af deres gamle Friheder, som Philip havde tilsikkret dem i sin Kroningsed, og Religionsfrihed for Protestanter saavel som for Katholikker. Han overtog sine Statholderskaber, som de vare ham overdragne af Philip II 1559, lod sig »anerkjende« af Staterne som Kongens Statholder, ikke »udnævne«; han holdt paa, at han maatte værges sine Gouvernementer mod Alba, om hvis Grusomheder Philip umuligt kunde være ret underrettet. Ved sine Repræsentanter ledede han fra Dillenburgh de hollandske Sager. Didrik Sonoy, en af hans dygtigste Hjælpere, satte han til sin Understatholder i Nordholland.

Fra Frankrig lovedes ham Hjælp. Efter at der var sluttet Fred med Huguenotterne i St. Germain 1570, havde Admiral Coligny og den unge Konge, Carl IX, nærmet sig hinanden, og Admiralen raadede Kongen, at han for at hindre, at hans Undersaatter opreve hverandre i ødelæggende indvortes Kampe, skulde lade dem søge Hæder i en Krig mod Spanien, hvorved Frankrig kunde gjenvinde sin gamle Grænse mod Nord. Kongen syntes om Raadet, og Catharina af Medici fandt i dette Øieblik en Krig med Spanien stemmende med sin Politik.

I Mai (1572) faldt Vilhelms Broder, Grev Ludvig af Nassau, med fransk Hjælp ind i Hennegau og ind-

tog Mons. Da Alba til alt det Øvrige ogsaa fik dette Budskab, kastede han rasende sin Hat paa Gulvet og svor, at han vilde sende Enkedronningen af Frankrig, som med sine lumske Rænker havde støttet Foretagendet, spanske Tidsler for de florentinske Lilier, hun havde skænket ham.

Vilhelm af Oranien, som endelig, trods næsten uovervindelige Vanskeligheder, havde faaet en Hær tilveiebragt og udrustet, beredte sig til at føre den mod Alba.

Her vilde Steen Maltesen være med. I Simmern, hvor han var, ombølgedes han jo af disse store Bevægelser, som maatte øve deres dragende Virkning paa ham. Han bad Kong Frederik om Tilladelse til at lade sig bruge i de nederlandske Krigssager, og det blev ham bevilget. Pfalzgreven af Simmern anbefalede ham til Prindsen af Oranien. Han drog da til denne Aarhundredets vir optimus, som strax antog ham.

II.

Prindsen brød op fra Dillenburg den 29de Juni 1572. Hans Tropper vare endnu ikke alle samlede; men med den Styrke, han havde, gik han den 8de Juli ved Duisburg over Rhinen ind i Geldern. Og Steen Maltesen var med den store Oranier.

Byen Geldern sluttede sig til; Venlo holdt sig tilbage. Man nærmede sig Byen Roermond. Keiser Maximilian sendte Prindsen en Skrivelse, hvori han truede ham og hans Ritmestre med Rigens Akt, hvis de ikke strax nedlagde Vaabnene. Vilhelm svarede, han havde forgæves forsøgt alle fredelige Veie; Krig mod Alba var det eneste Middel, han havde tilbage til at forebygge sit Fædrelands Ruin, dets Friheders fuldstændige Udslettelse, ogsaa Tabet af hans egne Godser og den Plet, der vilde paatrykkes hans Ære, hvis han holdt sig tilbage; hvorfor han haabede, at Keiseren, som var det høieste Hoved i Christenheden og en Fjende af alt Tyranni, vilde modtage hans Undskyldninger.

Prindsen havde opfordret Roermond til at gaa over

8 til hans Side; Opfordringen blev ikke modtaget. Besiddelsen af denne Plads var af Vigtighed for de Nationale; Prindsen gjentog derfor Opfordringen om Aftenen den 22de Juli, og da den paany blev afvist, angreb han Byen samme Aften ved Kl. 12. Modstanderne vare lige saa haardnakkede, som Angriberne vare ildfulde; Kampen havde varet sex Timer, da Byen indtoges Kl. 6 om Morgen den 23de med et Tab af kun 15 eller 16 Mand. »Les miens se sont employés fort courageusement, ne s'étant cependant ceux de dedans la ville défendus avec moindre courage, mais firent très grande résistance«, skriver Vilhelm til sin Broder, Grev Johan af Nassau.

Steen Maltesen havde gjort sine Sager saa godt ved denne Leilighed, at Prindsen gjorde ham »væragtig«, 9 hvorved han fik Ret til at føre Hest og Værge.

Hollands Byer havde lovet at opdrive tre Maaneders Sold til Hæren. Endnu var Intet kommet. Uden Penge kunde Tropperne ikke føres videre. Prindsen maatte derfor blive nogen Tid i sin Leir i Hellenrade ved Roermond. Han ventede ogsaa flere Tropper, som Oberst Mandelsloh skulde bringe. Imidlertid havde Alba sendt en Hærafdeling til Mons under sin Søn Fadrique, som holdt Byen beleiret. Et fransk Troppecorps under Genlis, som skulde undsætte den, blev slaaet af Spanierne. Alba reiste fra Bryssel for selv at lede Sagerne ved Mons.

Endelig fik Vilhelm af Oranien de ventede Forstærkninger og en Del af de lovede Penge fra Holland

og kunde nu, den 27de August, sætte sig i Bevægelse. Han vilde hjælpe sin Broder i Mons og reise de Egne, han kom igjennem, mod Alba. Han havde 13000 Mand Fodfolk og 7000 Ryttere, foruden 3000 Nederlændere, mest Valloner. Oberst Mandelsloh var hans Feltmarskalk; en Del af Fodfolket førtes af hans yngste Broder, Grev Henrik af Nassau.

Steen Maltesen, der efter at være bleven væragsig, 11 var mellem Knegtene, gjorde dette Tog med under en Captain, Jørgen Bolling, »og var blandt hans Adalburser«.

Coligny havde meldt, at han vilde støde til Hæren med 12000 Mand Fodfolk og 3000 Ryttere. Under de bedste Auspicier begyndte Toget. Prindsen tog Veien 12 over Diest, som sluttede sig til ham; ligesaa Sichem og Tirlemont. Den 31te August erklærede Mecheln sig for ham; Borgerne aabnede selv Portene for hans Tropper under Bernard van Merode. Selv viste han sig for Löwen, som kjøbte sin Neutralitet med 16000 Dukater. Dendermonde modtog hans Tropper; ogsaa Oudenarde vandtes. Den 6te September stod Prindsen i Peronne, fire Mil fra Mons, med 8000 Mand Fodfolk og 6000 Ryttere; de øvrige havde han lagt i de til ham overgaaede Pladser. Her skulde Coligny støde til ham; i Forening med Huguenothæren skulde han nu befri Mons.

Men istedetfor Admiralen med 15000 Mand kom Tordenbudskabet om Pariserblodbrylluppet. Catharina af Medici var bleven bange for Huguenotterne, som

nu — da der var Fred og Venskab med Kongen — vare komne i Mængde til Paris til Henrik af Navarras Bryllup med Margarete af Valois. Hun frygtede, synes det, at de vilde tage en skrækkelig Hævn over et nogle Dage tidligere foretaget Attentat paa Colignys Liv; og hun hidsede den modstræbende unge Konge saa længe, indtil han gav den frygtelige Ordre.

I Rom gik Paven med Cardinalerne til Markuskirken for at takke for Massemordet, og der blev afholdt Tedeum. Og den ellers saa alvorlige Philip II lo af Glæde, da han i Anledning af Bartholomæusnatten talte med den franske Gesandt, og roste hans Herre som den, der fortjente Titel at den Allerchristeligste.

Vilhelm af Oranien var som »ramt af et Kølleslag« (hans egne Ord). Ikke blot havde han mistet Frankrigs Hjælp; han havde ogsaa faaet Frankrig til Fjende. Carl IX lod sige til Alba, at det var af høieste Nødvendighed for Guds og hans Herres Skyld, at Franskmændene og de Andre i Mons bleve dræbte. Hvis han ikke dræbte alle franske Fanger og hver eneste Mand i Mons, vilde han begaa en stor Uret mod Christenheden.

Prindsen fortsatte sin Fremrykning og stod den 8de September ved Mons. Fra sin til alle Sider stærkt befæstede Leir kunde Alba med Lethed afslaa hans Angreb og hindre al Tilførsel til Byen. Et Slag i aaben Mark med Spanierne vilde være den eneste Mulighed for Prindsen til at naa et Resultat. Hertugens Hær var hans langt overlegen; dog havde Oranien flest Ryttere,

og han stolede paa, at »Hærenes store Gud vilde være med ham og kæmpe mellem hans Tropper«. Men Alba undgik Slag; han vidste, at Oraniens Pungenød vilde skaffe ham Seiren uden Kamp. Prindsen søgte at kaste Forstærkninger ind i Mons, men blev slaaet tilbage ved Jemappes. Han tog da Stilling ved Hermigny for om muligt fra denne Side at skaffe Tropper ind i Byen. Men den paafølgende Nat, Natten til den 12te September, foretog Spanierne en »camisada« mod hans Leir. En Afdeling Musketerer, som havde taget Skjorten udenpaa Rustningen for at kjende hverandre i Mørket, som det brugtes ved saadanne natlige Overfald, trængte en Time efter Midnat ind i Leiren, anførte af Julian Romero, nedstødte Skildvagterne, overrumplede Hæren og dræbte 600 Mand. Romero selv med de Kjækkeste gik løs paa Prindsens Telt, hvor Alle sov. Men en lille spansk Vagtelhund, som altid om Natten laa paa Prindsens Seng, sprang op ved Lyden af de fremmede Fodtrin, gjøede voldsomt og kradsede sin Herre i Ansigtet. Prindsen fik netop Tid til at kaste sig paa en Hest, som stod sadlet, og undkom lige før Spanierne brøde ind i Teltet.

Mons maatte forlades. Bartholomæusnatten havde afgjort dette Felttogs Skæbne. Tropperne, som der ingen Mulighed var for at betale, negtede at blive længere i Felten. Prindsen maatte gaa tilbage. Over Peronne og Nivelles kom han til Mecheln. Han kom dertil den 18de September om Eftermiddagen med 1300 Ryttere, »alle udstyrede i én Farve, som var sort«, siges i en 13

Rapport til Alba; Borgerne bevæbnede og med flyvende Faner stode tilligemed Garnisonen opstillede paa Torvet og gave en Salve til hans Ære. Efterat have talt til Folket oprakte han Haanden og sagde: »Hvo, som elsker mig, gjøre det samme«. Hvorpaa Alle rakte Hænderne op. Herfra gik Tilbagetoget til Roermond, hvor Prindsen traf sin Broder, Grev Ludvig, som syg — men beundret og hædret af Fjenderne for sin Tapperhed — havde maattet forlade Mons og nu foreløbig vilde trække sig tilbage til Tyskland. Da man nærmede sig Rhinen, brød Oprøret mellem Tropperne ud i lys Lue, og Oranien maatte ved Orsay aftakke næsten hele Hæren.

Mellem de Faa, han beholdt, maa vi søge Steen Maltesen.

Spanierne vare hurtigt igjen blevne Herrer i Flandern og Brabant; de huserede frygteligt i Mons og i Mecheln, som blev givet til Pris for de tøilesløse Soldater, der havde Lønning tilgode. Derpaa fulgte de efter Prindsen til de nordlige Provindser. I Byen Zütphen, som gjorde Forsøg paa Modstand, anrettedes efter Albas Ordre et skrækkeligt Blodbad. Da Bødlerne bleve trætte, bandt man 500 Indbyggere sammen Ryg mod Ryg og druknede dem i Ijssel. Geldern, Overijssel og Frisland kom igjen under Aaget; ogsaa i Zeeland vandt Spanierne frem.

Da Vilhelm af Oranien havde opløst sin Hær, gik han til Holland, som endnu stod under Vaaben. Han
 14 skrev til sin Broder, Johan af Nassau, at han havde be-

sluttet at gaa til Holland og Zeeland »pour maintenir les affaires par delà tant que possible sera, ayant délibéré de faire illec ma sépulture«. Han reiste fra By til By, bragte Orden i de forvirrede Tilstande og tog kraftige Forholdsregler for Forsvaret. Efter hans Ønske traadte Staterne sammen i Haarlem. Paa deres Spørgsmaal, med hvilke Midler han tænkte sig det muligt, at man kunde modstaa Spaniernes uhyre Magt, gav han opmuntrende Svar, og de erklærede, at med ham vilde de vove Alt, hvad de eiede i Verden.

Steen Maltesen kom til Nordholland. Medens vi gjenkalde os nogle af Krigens Hovedbegivenheder, den vidunderlige Krig mellem Provindsen Holland og det spanske Monarki, som han oplevede, hvori han deltog, kunne vi for det Første kun en enkelt Gang se et Glimt af ham selv, ganske ung, som han endnu er.

Efterat have kuet Bevægelsen næsten overalt, gik Spanierne under Fadrique nu mod Holland i den Tro, at de i en Haandevending vilde gjøre det af med den lille Strimmel Land. Men det skulde blive anderledes.

Paa deres Vei kom de til den lille By Naarden ved Zuidersøen. De opfordrede den til Overgivelse; Borgerne svarede, de havde hidtil holdt Byen for Kongen og Prindsen af Oranien og vilde med Guds Hjælp fremdeles gjøre det. Til Uheld for Byen affyrede et forrykt Menneske en Kanon mod de Ryttere, der kom med Opfordringen. Man sendte Bud til Sonoy om Undsætning. Da ingen Hjælp kom, vilde den slet befæstede og slet forsynede lille By forsøge Forhandling

om Overgivelse. Paa det til Sammenkomsten berammede Sted mødte de udsendte Borgere Julian Romero, som sagde, han havde Fuldmagt til at underhandle. Han forlangte Stadens Nøgler; til Gjengæld lovede han høitideligt, at Indbyggernes Liv og Eiendom skulde skaanes; tre Gange gav han den Deputerede, Rektor Lambert Hortensius, sin Haand derpaa. Man udleverede Nøglerne, og Romero drog ind med 5—600 Musketeerer. Indbyggerne beværtede Spanierne paa det Bedste. Imidlertid kalder Stormklokken alle Borgere til Møde i Gasthuiskirken, som brugtes til Raadhus. 500 Mennesker indfinde sig og vente paa den Forhandling, der skal finde Sted. Da træder pludselig en Præst ind og siger, at de maa forberede sig til Døden. Kort efter styrter en Hob bevæbnede Spaniere ind og hugger dem ned til sidste Mand. Saa stak de Ild i Kirken, løb ud i Byen og huggede ned for Fode. Spanierne dræbte saagodtsom alle Naardens Indbyggere og brændte Byen af. Løfter til Kættene skulde ikke holdes.

Fadrique drog nu videre til Amsterdam, den eneste By i Holland, som endnu var spansk, og hvorfra Provindsen skulde erobres. Derfra gik han mod Haarlem med en Hær, der under Beleiringen voxede til 30000 Mand. I Sydholland stod Vilhelm af Oranien, i Nordholland Didrik Sonoy. Hvis Spanierne fik Haarlem, vare de to Landsdele adskilte. Byen var ikke godt befæstet, Murene vare tildels forfaldne; og den havde kun en svag Garnison. Men Naardens Skæbne viste noksom, hvad den kunde vente, hvis den overgav sig.

Indbyggerne besluttede at forsvare sig til det Yderste.

Og det blev et Forsvar, som Verden har beundret. I syv Maaneder holdt Haarlem ud — udholdt det Utrolige. Saa maatte den overgive sig. Fadrique vilde have undgaaet Blodsudgydelse; men Alba befalede, at ikke En af Besætningen, Tyskerne undtagne, maatte blive ilive; Borgerne løskjøbte sig fra Plyndring, og af dem dræbtes ikke mange. Men havde Spanierne seiret, havde Seiren været dem dyr; de havde mistet 12000 Mand for Haarlem, tildels døde af Kulde og Sult. Alba skrev under Beleiringen til Kong Philip, at det var en Krig, man endnu aldrig havde set Mage til i noget Land — aldrig var nogen By bleven forsvaret med en saadan Dygtighed og Tapperhed.

Spanierne vilde nu tage den lille By Alkmaar i Nordholland. Den havde modtaget en Besætning paa 800 Mand af Oranien. Paa Opfordringen til Overgivelse gav den et kjækt, afslaaende Svar. Den 21de August 1573 viste Fadrique sig med 16000 Mand for Byen og indesluttede den fuldstændigt. Hvis Alkmaar blev indtaget, vilde Alba, som han skrev til Kongen, ikke lade et Menneske i Byen beholde Livet, da den Naade, der var vist Haarlem, ikke havde frugtet. Den 18de September stormede Fadrique. Byen forsvarede sig med det største Heltemod. Som i Haarlem kæmpede Alle med, Borgere, Oldinge, Koner, Piger. Fire Timer varede Kampen — saa maatte Spanierne trække sig tilbage. Næste Dag paabød Fadrique igjen Storm; men Soldaterne vare ikke

at bevæge til at gaa frem — de troede, der maatte være overnaturlige Magter med i Spillet, naar den lille Flok Fiskere havde kunnet beseire de spanske Legioner. Imidlertid havde Hollænderne sat sig i Forbindelse med deres store Forbundsfølge, Havet. De havde besluttet at gennemstikke deres Diger og oversvømme Landet for at faa Fjenden bort, og Foretagendet var allerede begyndt. Da Spanierne kom til Kundskab herom, op-hævedes Beleiringen. For den lille By paa den nord-hollandske Sandbanke maatte Alba bøje sig. »Van Alk-maar begint de victorie,« hed det senere.

Paa samme Tid vandt de Nationale en glimrende Seir paa Zuidersøen over den fjendtlige Flaade og fangede Admiralen, Boussu, den efter Oranien midlertidig indsatte spanske Statholder over Holland, Zeeland og Utrecht. Middelburg i Zeeland, som var spansk, holdtes indesluttet af de Nationale. Men den 31te Oktober lagde Spanierne sig for Leiden.

Ved dette Aars Slutning forlod Alba Nederlandene, og Don Louis de Requesens kom i hans Sted. Det var en svær Post at overtage, ikke mindst fordi de spanske Tropper havde over fem Millioner Gylden tilgode og selvfølgelig bleve mere og mere oprørske. Spaniens Pengevæsen havde længe været i en elendig Forfatning. Requesens vilde i Januar 1574 undsætte det efter sex Maaneders Beleiring aldeles udsultede Middelburg; men Gueuserflaaden slog fuldstændigt den spanske Flaade, som skulde bringe Undsætningen, og Byen maatte overgive sig.

Kort efter faldt Spanierne under Henrik af Chevreaux ind i Nordholland. De bemægtigede sig flere Pladser; to store Landsbyer bleve plyndrede og brændte. I sin Beretning til Prindsen af Oranien skrev Understatholderen Sonoy, at der vel var 3000 Spaniere, og 16 at Verdugo selv var iblandt dem. Verdugo var en af de mest ansete Officerer i den spanske Hær. Sonoy havde næsten ingen Krigsfolk — det var et farligt Øieblik. Men Landfolket gjorde god Tjeneste, bevæbnede med deres Springstokke, der tjente baade som Spyd og som Stave til dermed at sætte over Grøfterne, der i disse Egne næsten overalt gjennemskare Landet. Nogle havde foruden Springstokkene ogsaa Bøsser, som de anbragte i en Rem paa Ryggen.

I denne Landsdel færdedes Steen Maltesen. Han har da her været med. Det lykkedes den tappre Sonoy at tvinge Spanierne til at trække sig tilbage.

Men uagtet de Held, de Oraniske saaledes kunde have, især paa Søen, Hollændernes Element, var deres Stilling alligevel overordentlig farlig. Ved Haarlems Indtagelse var Nordholland bleven skilt fra det Sydlige. Sydholland var oversvømmet af Spanierne; Forbindelsen mellem dets Byer var næsten afbrudt, og Leiden var beleiret. Medens Prindsen samlede, hvad han kunde opdrive af Tropper, havde han bedt sine Brødre, der altid vare virksomme for den nederlandske Sag, om at gjøre deres Bedste for at tilveiebringe en halv Snes Tusind Mand og hurtigt komme Holland til Hjælp. De utrættelige Nassauere skaffede Tropper, og Grev

Ludvig satte sig i Bevægelse med c. 9000 Mand. Han skulde efter Aftalen først tage Maastricht og derefter forene sig med Prindsen, som stod med 6000 Mand ved Bommel.

- 17 Paa dette Tidspunkt møde vi Steen Maltesen i Enkhuizen (i Nordholland), hvorfra han seiler over til Byen Kampen for at komme til Grev Ludvig, for under denne »Nederlandenes Bayard« at være med i den forestaaende store Kamp.

Men medens Ludvig opholdtes af Drivis paa Maasfloden, som han skulde passere, besatte Requesens Maastricht med en stor Hærstyrke og samlede alle de Stridskræfter, hvorover han kunde raade, mod Greven, kaldte ogsaa Tropperne fra Leiden. Det viste sig snart, at Maastrichts Erobring vilde være en Umulighed, og Ludvig drog da Nord paa for at forene sig med Broderen. Men inden han kunde naa saa vidt, blev han paa Moorkerheide indhentet af Spanierne, som fuldstændigt sloge hans udisciplinerede og mangelfuldt bevæbnede Tropper den 14de April 1574. Hæren blev næsten helt tilintetgjort. Grev Ludvig selv og den yngste Broder, Grev Henrik, som var med, omkom begge.

- 18 Da Steen Maltesen paa sin Vei til Greven fik den sørgelige Tidende, vendte han tilbage. Paa denne Reise var han nær faldet i Fjendernes Hænder i Zwolle i Overijssel, hvor der laa en Mængde spanske Ryttere; men hans Husvært stod ham bi og hjalp ham hemmeligt bort. Efter at han var kommet tilbage til Nordholland, tog han Tjeneste hos Henrik van Brockhuizen,

Didrik Sonoys Svoger og øverste Lieutenant, »en gammel forfaren Krigsmand«. I Følge med ham har han da deltaget i den lille Halvøs Forsvar, da Spanierne nu, den 30te Mai, igjen brøde ind over den. Fjenderne indtog Skandsen ved Ilpendam; men Purmerend 19 stod dem imod. Og Landfolket, der, stedkyndige, som de vare, snildt forstode at manøvrere tillands og tilvands med deres Springstokke, Skuder og smaa Galeier, dræbte mange Fjender. 250 Fanger bragtes til Hoorn. Den 25de Juni toges Skandsen ved Ilpendam tilbage, og Spanierne maatte drage bort fra Nordholland. Og Sonoy kunde lade Prindsen »Viktorien« vide.

Vilhelm af Oranien havde altsaa mistet begge sine Brødre, Ludvig, hans høire Haand, og Henrik, den yngste, kun 26 Aar gammel. I et Brev til Grev Johan 20 af Nassau, den sidste, han havde tilbage, skriver han om sit store Tab, som er »den største Modgang, han kunde faa«, og siger i denne Forbindelse: »Selv om vi Alle døde, og hele dette stakkels Folk blev nedhugget og forjaget (massacrè et chassé), maatte vi dog altid være forvissede om, at Gud aldrig vil forlade Sine«; som det i dette Øieblik ses i Frankrig, tilføier han, hvor Protestanterne, som Alle troede helt udryddede efter Bartholomæusnatten, nu holde Hovedet høiere end nogensinde. Han vendte strax tilbage til Holland, beroligede de forfærdede Gemytter og satte al sin Kraft 21 ind paa at frelse Leiden, hvor Spanierne den 25de Mai kom tilbage, paany besatte deres forladte Skandser og

indesluttede Byen fuldstændigt. Leidens berømte Beleiring var begyndt.

Fjenden vilde her ikke forsøge nogen Storm; Byen skulde udhungres. Borgerne havde letsindigt, imod Prindsens Raad, undladt at forsyne Staden for det saa sandsynlige Tilfælde, at Beleiringen gjenoptoges. Prindsen var vred over denne Forsømmelighed, men han opmuntrede Borgerne og bønfuldt dem om at holde ud, i det Mindste tre Maaneder, saa vilde han skaffe Midler til at befri dem. De svarede, at de stolede paa ham og vilde være faste.

Hvis Leiden faldt, var det ude med Holland. Det var Prindsens Plan at sætte Sydholland under Vand, som den eneste Maade, hvorpaa Byen kunde reddes. Den 30te Juli samtykkede Staterne i, at det uhyre Offer blev bragt. »Hellere et ødelagt Land end et tabt Land,« sagde de, og Sagen sattes strax i Værk. Den 3die August seilede Prindsen med Formanden for Commissionen, der skulde lede Foretagendet, ned ad Ijssel og lod Digerne gjenembryde paa sexten Steder. Samtidig aabnedes Sluserne, og Vandet begyndte at strømme ind. Prindsen gav Ordre til i Hast at samle Levnetsmidler, og der tilveiebragtes en Flaade af fladgaende Skibe, som Admiral Boizot skulde føre med Undsætning til Leiden over det oversvømmede Land, naar Vandet var steget høit nok. Men her havde Vinden et vægtigt Ord med at sige.

I Leiden var Brødet sluppet op. Borgerne skrev til Prindsen, at de havde holdt deres første Løfte; de

havde holdt ud to Maaneder med Brød og én Maaned med Nød; hvis de ikke snart fik Hjælp, kunde menneskelig Evne ikke udrette mere. Samme Dag, den 21de August, kom Brev fra Prindsen, som meldte, at alle Digerne vare gjennembrudte, og at Vandet nu var ved at stige over »Landscheiding«, den store Ydervold mellem Byen og Havet. Brevet blev læst op paa Torvet, Borgmesteren, van der Werff, lod Stadsmusikanterne spille i Gaderne, og der blev skudt med Kanoner — den lidende By fik et Øiebliks Oplivelse. Men Dagen gik, og Nøden blev forfærdelig. Prindsen, den bevægende Kraft i det Hele, var kastet paa Sygeleiet i Rotterdam af en hidsig Feber. Sygdommen tiltog, da et Rygte naaede ham om, at Leiden skulde være faldet. Han var Døden nær. Da traadte en Dag Rentemesteren af Holland uanmeldt ind til ham med to Bud fra Leiden, som ønskede at se ham. Da han nu forvissedes om, at Byen endnu holdt sig, oplivedes han, »og fra den Dag begyndte det at blive bedre med ham.«

Boizot kom nu til Rotterdam med 800 gamle Matroser, Søgueuser, og den 10de September om Aftenen begyndte Flaaden den eventyrlige Fart. Dens Besætning beløb sig til 2500 Mand. Spaniernes Styrke ved Leiden var 10000 Mand. Med Lethed naaedes »Landscheiding«, men her maatte man standse. Diget ragede endnu halvanden Fod op over Havet. Det blev indtaget og brudt igjennem, og Flaaden førtes gjennem Aabningen. Leiden var omgivet af over 60 Skandser, som Spanierne holdt besatte. Gjennem saadanne Vanskeligheder

arbeidede Flaaden sig videre. Men da den kom i Nærheden af Byen, var Vandet for lavt, og Vinden slog om i Øst, saa at det, istedetfor at stige, begyndte at falde. Flaaden laa stille. Dag efter Dag laa den ubevægelig. Prindsen, som havde reist sig fra Sygeleiet, saasnart det blot var muligt, kom ombord og indgød Besætningen nyt Mod. Han irettesatte Matroserne, som, fordi de vare ledige, havde begyndt paa alleslags Uordener, og disse Søgueuser, der vare ligesaa grumme, som de vare modige, som udbredte Rædsel, hvor de viste sig, vare ligeoverfor Prindsen føielige som Børn. Han undersøgte hele Grunden, gav sine Ordre og vendte tilbage til Delft, hvor han opholdt sig.

I Leiden var Elendigheden ubeskrivelig. Den var større, end den nogensinde havde været i Haarlem. Til den frygtelige Hungersnød kom Pest. 6 til 8000 Mennesker omkom. Men de Stærke opmuntrede hinanden til at holde ud, og enhver Opfordring til Overgivelse afvistes. Endel af de mest modløse af de forpinte Indbyggere omringede en Dag Borgmesteren, van der Werff, paa Gaden og overvældede ham med Bebrejdelser og Trusler. Den høie, udtærede Mand svingede sin bredskyggede Hat og paabød Taushed. »Hvad ville I, mine Venner?« sagde han, »hvorfor knurre I, fordi vi ikke bryde vort Løfte og overgive Byen til Spanierne? Det vilde være en Skæbne langt værre end den Dødskamp, vi nu maa gennemgaa. Jeg siger Eder, jeg har svoret, ikke at overgive Byen, og Gud give mig Kraft til at holde min Ed. . . . Her er mit Sværd,

stød det i Brystet paa mig og del mit Kjød imellem Eder! Tag mit Legeme og lad det stille Eders Hunger; men vent ikke, at jeg overgiver Byen, saa længe jeg er ilive.«

De Omkringstaaende svarede med høie Bifaldsraab og svor at ville holde trofast ud. Og de gik op i Taarnene og paa Tagene og stirrede ud efter Flaaden. Fra Volden raabte Borgerne ned til Spanierne, at de vilde fortære den høire Arm og slaas med den venstre og tilsidst brænde Byen af og dø i Flammerne.

Da reiste der sig pludselig en voldsom Storm fra Nordvest, og Nordsøens Vande væltede ind mod Leiden. I 24 Timer steg Vandet fra ni Tommer til to Fod. Ikke et Øieblik spildtes; ved Midnat i Storm og Mørke seilede Flaaden afsted. Med et Par fjendtlige Skibe, som mødte den, opstod et vildt Søslag om Natten, høist eiendommeligt, idet Toppene af Træerne og Skorstenene paa Gaardene ragede op mellem de kæmpende Fartøier. De spanske Skibe bleve skudte i Sænk, og Flaaden bruste videre; paa et Par grundede Steder sprang Zeelænderne i Vandet og slæbte Skibene over. Fortet Zoeterwonde blev taget, og da Fjenden, som saa Vandet bestandig stige, ogsaa rømmede det sidste, stærke Fort Lammen, gik Flaaden Morgenen den 3die Oktober ind til Leiden. Byen var frelst.

Indbyggerne, alle disse blege, udtærede, vaklende Skikkelser, stode i Rækker langs Bolværkerne for at modtage Befrierne. Fra alle Skibene kastedes Brød ud blandt Mængden. Da den første Sult var stillet, gik

Alle til Hovedkirken, Admiral Boizot foran, og istemmede Takkesangen. Den tabte sig i Hulken; hele Menigheden græd som Børn.

Prindsen fik Efterretningen Kl. to, medens han var i Kirke i Delft. Han lod Præsten læse Brevet op for de Forsamlede. Dagen efter kom han til Leiden, ordnede Forholdene og uddelte Belønninger. Som et særdeles Tegn paa Aerkjendelse fik Byen sit senere saa berømte Universitet.

I dette Efteraar 1574 blev Steen Maltesen, 21 Aar gammel, Fændrik under en Captain Laurids Smit i Sonoys Regiment.

Vaabnene hvilede nu nogen Tid, idet Spanierne forsøgte Underhandlinger med Oranien; men, ligesom ved tidligere lignende Leiligheder, kunde Intet formaa ham til at skille sin Sag fra Hollands og Zeelands. I Begyndelsen af Marts 1575 aabnedes Fredsunderhandlinger i Breda under Keiserens Mægling. De afbrødes dog snart, da Oranien med de Nationale fastholdt Fordringen paa Religionsfrihed, og her var Philip II urokkelig. Krigen begyndte da igjen, og Statholderen i Utrecht og Geldern, Gilles van Berlaimont af Hierges, hvem under Boussu's Fangenskab ogsaa Regeringen i Holland og Zeeland var overdraget, faldt i April med en betydelig Magt ind i Nordholland for at fordrive Sonoy. Men Oraniens Understatholder hævdede tappert sin Plads, og Hierges trak sig tilbage. Her har da Steen Maltesen kæmpet første Gang som Fændrik.

Naar den unge Danske hos Hollænderne saa de lysende Exempler paa Heltemod, nogle af de største, Historien kjender, maatte han dog ogsaa stundom se Tilbagevirkninger af den Grumhed, hvorunder de saa længe havde lidt. Sonoy viste sig overordentlig grusom, da han troede at have opdaget en Sammensværgelse i Landet, som stod i Forbindelse med det fjendtlige Indfald. Han oprettede paa egen Haand en Domstol, som dømte ofte blot mistænkte Personer til Døden under de frygteligste Pinsler; og dette vedblev, indtil Prindsen hørte derom og skred ind.

Ogsaa mod Angreb fra den kongelige Statholder i Frisland, de Robles, maatte Sonoy værges sig. Og der-²⁴ til havde han ødelæggende Vandfloder at kæmpe med og Mytteri blandt Tropperne, som der aldrig var Raad til at betale. For Skandsebygningen sørgede han med megen Flid og Iver. Ved denne Tid befæstedes Øen Texel mod de Robles Indfald. Steen Maltesen, som i Nederlandene indvandt et særdeles Kjendskab til Befæstningsvæsenet, kan da her have indhøstet sine første Erfaringer. Efterat Hierges havde trukket sig ud af det Nordlige, var han gaaet ind i Sydholland, hvor han tog Oude-water og Schoonhoven; og samtidig havde Spanierne stor Fremgang i Zeeland, hvor de i Foraaret 1576 lagde sig for det vigtige Zierikzee. Under den truende Fare for begge Provindsernes Erobring afsluttedes efter Oraniens Tilskyndelse den 24de April en Union mellem Holland og Zeeland. Men Prindsen var overbevist om, at de umuligt alene vilde kunne udholde Krigen

mod Spanien, og man vedtog da, at sige sig løs fra Philip II og søge Kongen af Frankrigs Beskyttelse.

I Marts døde Requesens, og Philip IIs Halvbroder, Don Juan d'Austria, udnævntes til hans Efterfølger; men det trak længe ud med hans Ankomst til Nederlandene. Den 29de Mai indtoges det tappert forsvarede Zierikzee. Men her standsede Spaniernes Fremgang; og det var fra deres Egne, at Standsningen udgik. Strax efter Byens Indtagelse udbrød et uhyre Oprør blandt de spanske Tropper, som, raabende paa deres Sold, efter at have plyndret Øen Schouwen, forlode Zeeland og røvende og ødelæggende droge ind i Brabant og videre til Aalst, hvor de toge Standkvarter; her strømmede oprørske Bander til fra alle Sider, og herfra væltede Soldaterne sig ud over Landet, hvor de nu selv vilde gjøre sig betalte. Deres Rædselsgjerninger overgik alt Tidligere. Frygteligst var deres Ufærd i Antwerpen.

Under Krigen vare de nordlige og sydlige Provindser blevne adskilte. I Syden havde Katholicismen igjen vundet frem, og man var her mest tilbøielig til Udsoning med Kongen, medens Norden i det Hele var protestantisk og national. Men i dette Forfærdelsens Øieblik lykkedes det Vilhelm af Oranien at forene alle Provindserne uden Hensyn til Religionsforskell om det fælles Maal at fordrive de fremmede Tropper. Da de spanske Soldater havde forladt de nordlige Provindser, bleve Oudewater og Zierikzee strax igjen besatte af Prindsens Tropper, og Sonoy, under hvem Steen

Maltesen tjente, besatte Sparendam og flere Pladser, hvorved Veien aabnedes til at vinde Haarlem og Amsterdam. I kort Tid havde de Nationale gjenvundet Haarlem og alle de andre af Spanierne indtagne Byer i Holland og Zeeland, undtagen Amsterdam, som med sin fanatisk katholske Geistlighed endnu vedblev at være spansk. I Groningen og Frisland afsatte de Nationale de Robles og valgte den med Oranien forbundne Georg v. Lalaing, Greve af Rennenburg, i hans Sted.

Netop som Traktaten om alle Provindsernes Sammenslutning, »Pacificationen i Gent«, afsluttedes, kom den nye Generalgouverneur, Don Juan d'Austria, i November (1576) til Luxemburg.

Her aabnedes Underhandlinger med ham. Don Juan vilde vinde Landet ved Mildhed; man havde i Spanien bestemt sig for en mere forsonlig Politik, og han var bemyndiget til at gjøre store Indrømmelser. Men Oranien gjorde Alt for at hindre, at Nederlænderne, trætte af den lange Kamp, skulde lade sig daare af spanske Løfter og selv forspilde det Vundne. Don Juan vilde give efter i Alt undtagen i Spørgsmaalet om Kongens Autoritet og den katholske Kirkes udelukkende Opretholdelse. Oranien og Staterne stode paa de gamle Privilegiers Opretholdelse og Religionsfrihed. De forlangte, at han skulde gaa ind paa Pacificationen i Gent med dens Bestemmelser om disse Punkter og om de spanske Troppers Fjernelse. Under en bevæget Forhandling med de spanske Deputerede sagde Oranien tilsidst: »I

25 har isinde at udrydde os, og vi vil ikke lade os udrydde.«

»Aa, der er Ingen, der har det i Sinde.«

»Jo, sandelig er det Eders Hensigt,« svarede Prindsen; »vi have i god Tro underkastet os, og nu vil I tvinge os og Alverden til udelukkende at opretholde den katholske Religion. Dette kan kun ske, hvis I udrydder os!«

I over tre Maaneder varede Forhandlingerne. Endelig efter et Møde, hvor Generalstaternes Afsendinge saa koldt og urokkeligt vedblivende fordrede Anerkjendelse af Pacificationen i Gent, at Don Juan nær havde kastet en Sølvklokke, der stod paa Bordet, i Hovedet paa en af dem, erklærede han sig den næste Morgen villig til at gaa ind paa Pacificationen. En Overenskomst blev sluttet, og den nye Statholder holdt sit Indtog i Bryssel.

Oranien skrev til sin Broder: »Hvilket Skin af det Modsatte, Don Juan ogsaa maatte paatage sig, det er absolut ikke hans Mening at holde Pacificationen i Gent.« Helten fra Lepanto blev ogsaa snart kjed af den ydmygende Rolle, hvortil han var bleven tvunget; den 24de Juni overrumplede og indtog han Citadellet i Namur og kastede saaledes Handsken til Generalstaterne. Stor Harme vakte dette Brud paa den nylig sluttede Overenskomst.

Vilhelm af Oranien kaldtes til Bryssel, hvor han drog ind under uendelig Jubel. Han udraabtes til Ruward (en Titel, som betyder mere end Gouverneur) af Bra-

bant. I December afsatte Generalstaterne Don Juan og indsatte i hans Sted den tyske Keisers Broder, Erkehertug Matthias, som var hemmelig indkaldt af et Parti af Adelen, der ikke ønskede, at Oranien og med ham Folkets brede Lag skulde faa for megen Magt. Men Prindsen stilledes ved Siden af den 20aarige Erkehertug som hans Generallieutenant, og han forblev den Styrende i Et og Alt. Don Juan fik de bortsendte Tropper tilbage og vandt ved Gembloux en stor Seir over sine Modstandere; men paa samme Tid gik Amsterdam over til de Nationale, og derved opveiedes Nederlaget mere end dobbelt.

Greven af Rennenburg angreb Byen Kampen, men han havde for faa Folk, og Hjælp forlangtes da fra Holland. Sonoy kom og bragte ikke blot Folk, ²⁶ men ogsaa Krigstugt med, hvorpaa det meget skortede i Frisland. Blandt hans Tropper søge vi vor danske Fændrik. Rennenburg overdrog Sonoy Belejringen af Kampen, som indtoges efter to Maaneders Forløb. Derefter vandtes Deventer, ogsaa med Sonoys Hjælp. Grev Johan af Nassau blev Statholder i Geldern og var Vilhelm af Oraniens Stedfortræder i det Nordlige, medens Prindsen selv i Brabant og Flandern arbejdede paa at holde det Hele sammen.

Da var det, at Don Juan døde og efterfulgtes af Alexander Farnese, Hertug af Parma, der ikke blot var en glimrende Feltherre — som ogsaa hans Forgænger —, men tillige en Politiker, der kunde maale sig med Oranien. Han forstod at udnytte Uoverensstemmelsen mel-

lem det Sydlige og det Nordlige og vandt hurtigt frem i de sydlige, katholske Egne. Men da Sammenholdet mellem de 17 Provindser blev umuligt, sluttedes i Aaret 1579 Unionen i Utrecht mellem Holland, Zeeland, Utrecht, Geldern, Groningerlandet og Frisland, som blev Grundstenen til den senere Republik. Overijssel og Drenthe sluttede sig snart efter til. Flere Byer i Brabant og Flandern indtraadte ogsaa i Forbundet, men bleve senere spanske. Aaret efter fik Prindsen sat igjennem, at en Overenskomst sluttedes med Kongen af Frankrigs Broder, Hertugen af Anjou, hvorefter han skulde være Overherre i Nederlandene med meget indskrænket Magt.

Nu blev Vilhelm af Oranien erklæret fredløs af ²⁷ Philip II, og en Pris af 25000 »Kroner i Guld« sattes paa hans Hoved. Prindsen svarede med en storslaaet Apologi, voldsom mod Philip II, sublim, hvor han tilsidst vender sig til Staterne: Hvis I mene, »at min Bortgang eller Død kan baade Eder, se, da er jeg villig til at adlyde. Byd over mig! send mig til Verdens Ende — jeg vil lyde Eder! Her er mit Hoved, som ingen Fyrste, ingen Monark har at raade over, kun I! gjør dermed, hvad I lyster, ifald Eder tykkes, at det kan tjene til at fremme Eders eget Vel;« . . . men hvis I mene, at den ringe Erfaring og Arbeidskraft, jeg eier, at »Resten af min Eiendom og af mit Liv endnu kan være Eder til Nytte, da er jeg villig til fremdeles at ofre det til Eders og Landets Tjeneste« . . . Apologien slutter med hans berømte Ord: »Je maintiendrai.«

I Sommeren 1580 forlod Johan af Nassau Nederlandene efter at have gjort Provindserne uvurderlige Tjenester og offret store Summer paa deres Sag. Han maatte hjem til sit Grevskab og sine Børn; hans Hustru var nylig død. Men hans ældste Søn, Grev Vilhelm Ludvig, som for to Aar siden, kun 18 Aar gammel, var bleven Chef for et Regiment i Staternes Tjeneste, blev i Landet. Samme Aar havde Vilhelm af Oranien den Sorg, at Rennenburg frafaldt den nationale Sag. Efter i nogen Tid hemmeligt at have corresponderet med Spanierne bemægtigede han sig pludselig Groningen for Philip II. Hermed begyndte en Borgerkrig i Frisland, som skulde vare i 14 Aar. Hertugen af Parma havde altsaa nu ogsaa fast Fod i Norden. Staterne begyndte strax at beleire Groningen. En Undsætningshær under Martin Schenck, som Parma sendte, slog Staternes Tropper under Hohenlohe paa Hardenberg Hede i Juni 1580. Friserne valgte Vilhelm af Oranien til Statholder efter Rennenburg; Prindsen indsatte som sin Stedfortræder Bernard van Merode (S. 15), en af den nationale Sags ældste og troeste Tjenere.

III.

Steen Maltesen, som havde været Fændrik i sex
28 Aar og »var opdraget hos Sonoy i god Disciplin«, blev
29 nu forsat til Frisland, idet han den 15de Oktober 1580,
27 Aar gammel, blev Captain i Merodes nyoprettede
Regiment efter Sonoys Anbefaling. Han fik Floris v.
Schagens Compagni, som senest Dirck der Schwarze
havde havt, med Befaling til at forstærke det.

Rennenburg havde nu begyndt at beleire den lille
By Steenwijk i Overijssel nær Frislands Grændse, der
var meget vigtig ved sin Beliggenhed, idet den, omgivet
af Moradser, kunde aabne og lukke Veien til Frisland
fra denne Kant. Merode befalede nu Steen Maltesen
30 og Jan v. Vervow, som laa med et Compagni i Leeu-
warden, at gaa til det sydlige Distrikt »Sevenwolden«,
for at gjøre Fjenden Afbræk; navnlig skulde de tage
Jernet af Vindmøllerne, for at Beleirerne ved Steenwijk
maatte komme til at savne Mel. Da de kom til Joure,
forstærkedes de med 40 Ryttere under Dode v. Laer og
2 Compagnier, det ene Byen Bolswards, hvorover
ingen Captain endnu var ansat, det andet Julius v.

Botnias fra Franeker. Jan v. Vervow, som havde Overbefalingen, drog med sit Compagni og Steen Maltesens ind i Landsbyen Ouwer ved »Tjeuke Meer«. Han fik her Nys om, at Fjenden var i Nærheden, og befalede de andre Compagnier at komme til ham i Ouwer. Medens de vare i Anmarsch, kom Fjenden den 31te Oktober (1580) 600—700 Mand stærk og begyndte Kampen. De to Compagnier forsvarede sig tappert, men de vare for faatallige til at kunne hævde sig ret længe og trak sig tilbage til »Schaerster Bro«. Nu kom den ventede Forstærkning; men da Botnia, »som ikke var vant til Krig, idet han ikke havde tjent før«, saa Vervows tilbagegaaende Bevægelse, tog han Flugten, og Bolswardcompagniet med ham. De to Compagnier med Dode v. Laers faa Ryttere vare saaledes overladede til sig selv. De gjorde deres Bedste, men bleve overmandede. Jan v. Vervow og hans yngste, syttenaarige Broder, Yorik, faldt begge. Den tredie Broder, Frederik, undkom kun med Nød og neppe. Han tog samme Nat til Sloten ved Zuidersøen, hvor han traf Steen Maltesen, som var let saaret.

Merode blev meget vred over Botnias Flugt; han tog Compagniet fra ham og gav det kort efter til Frederik v. Vervow. Botnias Feilgreb her kom ham dog ikke senere til Skade. Frederik v. Vervow, som var en rask Deltager i Befrielseskrigen og blev den senere frisiske Statholder, Grev Vilhelm Ludvig af Nassaus Hofmester og Fortrolige, har selv meddelt denne Episode mellem andre Oplevelser.

Merode overdrog Overbefalingen over Compagnierne

i Sevenwolden til Duco Martena (S. 10). Samtidig
 31 skrev han til Steen Maltesen og paalagde ham »at
 vedblive med sine gode Officia i Alt, ligesom vi stole
 paa, at De holder god Correspondents med os. Ogsaa
 sende vi Dem Duco v. Martena til at befale som Su-
 perintendent over Compagnierne i Sevenwolden og med
 Deres Raad anvende alle Midler til Fjendens Skade og
 Landets Beskærmelse; hvem De skal respektere som
 Saadan og hjælpe med Raad og Daad til Bevarelse og
 Befordring af det almindelige Bedste«. I en Efterskrift
 anbefaler han at trække mere mod Vest for at være
 Fjenden nærmere, »holdende god Vagt, at De ikke
 bliver overilet«.

Duco Martena, den ædle Friser, med hvem Steen
 Maltesen saaledes kom i Forbindelse, var en af den
 nationale Sags bedste Forkæmpere, Vilhelm af Oraniens
 meget betroede Ven.

De Rennenburgske droge videre til Sloten. Her
 32 laa Duco Martena, som nu var bleven Captain over
 Bolswardcompagniet, og Steen Maltesen. Da Pladsen
 endnu var meget lidt befæstet, forlode de den. Men
 Martena blev fanget ved Balk. Friserne løskjøbte ham
 for hans store Fortjenesters Skyld. Fjenderne toge nu
 flere Pladser og bemægtigede sig hele Sevenwolden.
 33 Friserne klagede deres Nød til Prindsen af Oranien: de
 havde altfor lidt Krigsfolk; Fjenderne vare Mestre i Se-
 venwolden, og hver Dag forlød det, at de vilde kaste
 sig ind i det Nordlige og angribe Dokkum og Skand-
 sen ved Oostmahorn.

Steen Maltesen kom ved denne Tid til Dokkum. 34 Herfra sender han den 17de November Kvittering for modtagne Geværer: hvad deraf gaar tabt ved Fjendens Magt, bliver Staterne til Skade, men for hvad der maatte tabes ved, at Folkene desertere, er han selv ansvarlig.

Fra det Sydlige bredte Fjenderne sig altid videre, saa at de, efter med 300 Mand at have indtaget og forskandset sig i Klosteret »Nes«, endog truede Leeuwarden. Merode sendte Folk dertil, fem Compagnier, deriblandt to fra Dokkum; det ene vistnok Steen Maltesens, da Byen ikke synes at have havt mere end de to Compagnier. De beleirede Klosteret og vandt det den 4de Januar 1581.

Steenwijk holdt sig godt under den tapre Commandeur Cornput. Men Byen led haardt. Den blev beskudt med gloende Kugler, og de fængede let, thi mange af Husene vare straatækte, og i mange laa der Oplag af Hø og Tørv; 70 Huse brændte. Og Provianten var ved at slippe op. Prindsen og de forenede Stater sendte John Norris — som var kommen til Nederlandene med et engelsk Hjælperegiment og nylig var bleven Staternes Feltøverste — og Sonoy med Undsætning til den betrængte By. Ved Breve, der lagdes i Kugler, som skødes ind i Byen, fik Indbyggerne at vide, at Norris var i Anmarsch. Sex frisiske Compagnier kom til, og Wigbald v. Eusum, Herre af Nienort, som med Statholderens Bemyndigelse paa egen Haand antog Krigsfolk, der skulde underholdes ved Brandskatning hos Fjenden, mødte ogsaa med

sex Compagnier. Det lykkedes efter heftige Kampe at skaffe Levnetsmidler ind i Byen, og mod Slutningen af Februar brød Rennenburg op fra Steenwijk. Lemmer, Sloten og mere i det Sydlige vandtes tilbage.

I Marts finde vi Steen Maltesen igjen i Dokkum, hvor han den 13de d. M. faar Befaling fra Merode til at sende sin Lieutenant med et Corporalskab Knegte 36 til Oostmahorn. I disse Egne truede Fjenden stadig fra Groningen.

Kort efter tilkjendegav Merode i en Skrivelse af 22de Marts Steen Maltesen med flere Befalingsmænd, at han stod i Begreb med at reise til Prindsen i Brabant for at tale med ham om Forhindring af nogle Misbrug, som angik Landets Ve og Vel, og paalagde dem at holde god Vagt, baade i Stæderne og andetsteds, i hans Fraværelse. Der var ogsaa nok for Merode at tale om med Prindsen. Thi i det lille af stadige Plyndringer med Brand og Mord forpinte Land vare tilmed Regeringsforholdene i største Forvirring. De forskjellige Myndigheder stredes om Rækkevidden af deres Magtomraade; Staterne vilde udvide deres ligeoverfor Statholderen, Leeuwarden vilde gjøre sig gjældende fremfor de andre Byer og saa fremdeles.

Prindsen kom nu i April selv med sin Hustru, Charlotte af Bourbon, til Frisland, hvor han blev modtaget med stor Glæde og høitideligt indført i Leeuwarden. Han udskrev en Landdag, forhandlede med Staterne og ordnede Sagerne saaledes, som det for Øieblikket bedst lod sig gjøre, og vendte saa tilbage til Brabant.

I det Nordlige, mellem Groningen og Dokkum, søgte Nienort at hindre den fremtrængende Fjende. I 37 Anledning af et forestaaende »frit Marked« i den sidstnævnte By sendte Merode den 29de April en Skrivelse til Steen Maltesen, Scheltema — som vist var Captain over det andet Compagni i Byen — og Staden Dokkum med Paalæg om at have nøie Opsigt med de Fremmede, der komme ind, og lade dem aflevere deres Vaaben ved Portene, for at forekomme onde Anslag mod Byen. Nienort havde i Begyndelsen Fremgang; men den 8de Juni tog Fjenden Klosteret Auwerdersiel, og da Rennenburg nu sendte Befalingsmanden Taxis 38 med megen Magt mod Nienort, som havde forskandset sig i Winsum, toge Fjenderne ogsaa denne Skandse og bemægtigede sig alt Landet lige til Dokkum. Merode og Staterne bestemte at forstærke denne Bys Befæstning; dette Værk, hvorved vi vel maa tænke os Steen Maltesen virksom, begyndtes i Juli og fuldførtes i Oktober.

De forenede Stater sendte igjen Norris til Hjælp mod Fjenderne. Foruden sine Engelske havde han ogsaa noget af Sonoys Folk med; Nienort drog til ham med Sine, og den 19de Juli (1581) slog Norris ved Gripskerk de Rennenburgske, som maatte trække sig ind i Groningen. Obersten lagde sig nu for Byen. Han raadede Friserne til hurtigt at befæste Nieuwesiel (i Vestgroningen). Faa Dage efter Slaget ved Gripskerk døde Rennenburg, angrende sit Frafald, hvortil han havde ladet sig overtale.

I Rennenburgs Sted kom den spanske Oberst Francisco de Verdugo, Herre af Schengen (S. 23), en klog, erfaren Officer, som, udgaaet fra ringe Stand, ved sin Tapperhed havde naaet høje Værdigheder og stor Anseelse. Han blev Frislands Svøbe i lange Tider. Da det forlød, at Verdugo vilde komme med en stor Hob Folk, brød Norris op fra Groningen, hvor han Intet kunde udrette, da han manglede Rytteri og Penge til Troppernes Betaling, og gik til Kollum og Dokkum. Verdugo kom, tog Skandsen ved Reide (ved Ems) og bemægtigede sig hele den Del af »Ommelandene« (Groningerlandet), som endnu var statisk. Norris forlangte Sold til sine Folk, for at han kunde faa dem til sin Villie og beskærme Nieuwesiel. De bestyrkede Friser sendte en Mand til Holland for at skaffe Hjælp fra de forenede Stater, som ogsaa blev lovet. Norris trængte paa om Penge til Soldaterne og yderligere Forstærkning af Nieuwesiel. Endelig kom Landraadet, et fælles Raad for de forenede Stater, til Leeuwarden for at ordne Sagerne og bragte Tropper med. Med disse havde Norris ialt 2000 Knegte og 500 Ryttere, blandt dem den unge Grev Vilhelm Ludvig af Nassau med en Del af hans Folk. Han gik nu at møde Verdugo, som med 24 stærke Compagnier og 4 Cornetter Ryttere havde leiret sig ved Nordhorn, og angreb ham her den 30te September. Seiren syntes i Begyndelsen at helde til Frisernes Side, tildels ved et meget kjækt Indhug af Vilhelm Ludvig paa Verdugos Ryttere; men Krigslykken vendte sig brat. De Statische

lede et fuldkomment Nederlag. Deres Mandefald var stort; de Flygtende søgte til det nærliggende Nieuwe-siel, hvor Adskillige reddedes.

Verdugo vilde nu forfølge sin Seir og tage Nieuwe-siel. Her var Steen Maltesen i Garnison tilligemed 39 Scheltema og to andre Captainer med deres Compagnier. Steen Maltesen havde Overbefalingen.

Verdugo lagde sig for Fæstningen, opkastede Skanser og overspændte Kanalen med Kjæder og lange Groninger Tørveskuder, »Snebben«, som de kaldtes, for at hindre Tilførsel. Han vilde udhungre Pladsen, som han troede var meget daarligt forsynet. Men Landraadet, hvor nylig Ducu Martena havde faaet Sæde, havde kort iforveien sendt Captain Knoop dertil med nogen Proviant og to smaa Kanoner (Geutelingen). Verdugo viste sig med sine Folk i Slagorden for Fæstningen og opfordrede den til Overgivelse; de Beleirede afviste Opfordringen og gave Ild med de smaa Kanoner. Landraadet gjorde nu i Hast store Forberedelser til at undsætte Pladsen. Men Steen Maltesen og hans Fæller aabnede alle Sluser og gennemstak et Dige, saa at alt det omliggende Land blev oversvømmet. En vedholdende Regn hjalp godt til.

Nu kunde Beleirerne hverken faa Mad eller Drikke. Soldaterne bleve syge og afmægtige, og da de ogsaa hørte om Undsætningen, der vilde komme til Fæstningen, og tilmed ingen Udsigt havde til at faa deres Sold, bleve de oprørske, saa at Verdugo ikke turde fortsætte Beleiringen. Han opfordrede endnu engang

Fæstningen, men fik »trotsig Bescheid« ligesom første Gang. Han maatte da forlade den og drog bort i Uorden den 25de Oktober. Besætningen gjorde et Udfald mod de Bortdragende, som næsten ingen Nytte havde af deres Rytteri, da Hestene sank i i den opblødte Jord, dræbte 40 Mand og fangede 25. Beleiringen havde varet tre Uger.

At Nieuwesiel havde modstaaet Seirherren fra Nordhorn, var Friserne en stor Glæde. Frislands Stater gjorde Steen Maltesen til Merodes øverste Lieutenant over alt Krigsfolket tillands og tilvands, den 30te Oktober 1581, og skænkede ham en Guldkjæde af 600 Gyldens Værdi.

»For denne Foræring,» siger en samtidig hollandsk
40 Forfatter, »kunde jeg ikke undlade at rose Friserne: thi det sker sjældent.«

Ifølge hans af Merode udstedte Bestalling skulde han
41 være »Øverste Krigslieutenant saavel over vore Regimenter som andre Krigsfolk tillands og tilvands i vor Tjeneste og i Frislands Staters Sold«, for paa vore Vegne at byde over dem og lade dem drage hen, hvor han agter det nyttigt til Landets Tjeneste og Modstand mod Fjenden, paa Vilkaar, at han holder god og daglig Correspondents med os Vore Høvedsmænd, Befalingsmænd og menige Soldater, i Skibe eller andetsteds, i Sold eller i Fribyggeri, ogsaa alle Øvrigheds-personer og alle andre Undersaatter i Gouvernementet skulle »erkjende ham som vor øverste Krigslieutenant og i Alt, hvad han maatte befale til Landets Tjeneste være

ham lydige og behjælpelige, som om vi i egen Person havde befalet det.»

Han var da 28 Aar gammel.

I Begyndelsen af det næste Aar, 1582, kom Hertugen af Anjou fra England, hvor han gjerne vilde have vundet Dronningen og Riget, hvad dog ikke lykkedes, til Nederlandene for at overtage Overherredømmet i de statiske Provindser. I Februar hyldedes han som Hertug i Brabant. Men Holland og Zeeland kunde Oranien ikke formaa til at antage ham — de vilde ikke vide af anden Overherre end Prindsen selv.

I dette Foraar forøvedes i Antwerpen i Marts et Attentat mod Vilhelm af Oranien, hvorved han saaredes livsfarligt. Hans Hoved var jo nu givet til Pris. Morderen stødtes ned paa Stedet af de Omgivende. Under Sygdommen paalagde Prindsen sin Ven, Marnix de St. Aldegonde, at sørge for, at de Medskyldige — hvoraf den ene var Hovedmanden — ikke bleve pinte, men at de, hvis de havde fortjent Døden, fik en hurtig ⁴² Død. Prindsen kom sig dog; men for hans Hustru, som trofast havde pleiet ham, havde Slaget været for stærkt; hun døde tre Dage efter Takkefesten for hans Helbredelse.

Da Hertugen af Anjou i Juli hyldedes i Flandern, var Prindsen tilstede. Et nyt Attentat imod ham ved denne Leilighed mislykkedes. Ved samme Tid antoges Hertugen ogsaa i Frisland; Oranien fik det sat igjen-

nem, skøndt Friserne ikke vare stemte for den franske Prindses Overherredømme.

Krigen førtes mat i dette Aar, da Farnese manglede Tropper. Men Frisland var stadig plaget. Ved Vintertid faldt Verdugo ind »med stort Rov« som sædvanlig; han lagde sig for Skandsen ved Oldeborne, men blev tappert afslaaet af Nienort, som commanderede dens Garnison. Og ved Sommertid faldt han ind, plyndrede og brændte; i Sneek gik 17 Huse op i Luer. Fra Zurhuizum — mellem Leeuwarden og Bergum — klagede de deres Nød til Statholderen: hver Dag kom Fjenderne, 30—40 Mand, og brandskattede, saa at de ikke kunde faa deres Høst ind. Merode gav da, den 25de August, Steen Maltesen Ordre til at anlægge en Skandse ved Zurhuizum for at hindre dette; havde han ikke Soldater, skulde han lade et Compagni komme fra Nieuwesiel.

I November faldt Steenwijk, som havde holdt sig saa tappert i denne lange Tid, idet en frisisk Bonde (eller Bondepige) viste Spanierne et Sted, hvor der kunde vades over det omgivende Vand. Nu havde Fjenden aaben Vei til Frisland ogsaa fra denne Side.

Steen Maltesen var paa denne Tid i Dokkum med sit Compagni, 146 Mand. Den 19de Januar 1583 fik han med Flere Ordre til at holde god Vagt, da Merode havde faaet Nys om, at Fjenden »gjorde Broer for at overfalde en By«, hvilken vidste han ikke. Steen Maltesen skulde passe paa ved Oostmahorn, Nieuwesiel, Munkesiel og Zurhuizum. Ved Maanedens Slutning

væltede Fjenderne ind over Landet fra Syd og bredte sig med Rov og Mord og gruelige Mishandlinger af Kvinder og Børn helt til Lekkum, som de afbrændte til Forfærdelse for det nærliggende Leeuwarden, hvor man endnu ikke var færdig med en begyndt Forbedring af Fæstningsværkerne. Man opraabte Landets Indbyggere og værgede sig mod Banderne, som man bedst kunde.

I denne Trængselstilstand satte man nu al Kraft ind paa at beskærme Grændserne ved Skandser. Man forstærkede de gamle og anlagde nye i stort Antal, saa at Frisland, foruden at det havde sine forstærkede Byer, snart var omgivet af »en Søm af smaa Fæstninger«. For Nederlænderne, der med deres i Hast samlede Tropper ikke kunde tage Kampen op i aaben Mark med Spaniens seirvante Legioner, var Fæstninger en tvingende Nødvendighed. Samtidig med at Krigsbygningskunsten rundt om i Europa undergik en Forandring i dette Aarhundrede, udviklede den sig i Nederlandene under denne Krig paa en noget særegen Maade, der gjorde en lang Modstand mulig, hvilket System ogsaa fandt Indgang i Danmark. Det har da fornemmelig været i disse Aar, da Skandsebygningen dreves saa stærkt i Frisland, sikkert under den øverste Lieutenants Medvirkning, at Steen Maltesen har tilegnet sig sin Indsigt i denne Befæstningsmaade.

I Forsommeren dette Aar (1583) var han i sit Hjemland paa et ganske kort Besøg. Merode siger i en Skrivelse, at han var i Danmark »om eenige zyne 46

particuliere Gescheften«. Vigtige Sager har han vel havt at ordne, ellers havde han vel neppe faaet Orlov under de svære Forhold, hvormeget han end maatte kunne længes efter at gjense Hjemmet efter de mange Aars Fraværelse. Han synes at være reist i Mai, og den 12te Juni var han igjen i Frisland. Da han kom tilbage, stod Merode i Begreb med at reise til Brabant. Statholderen sendte ham i Hast til Krigsfolket, og for saa meget mere at styrke hans Autoritet, idet han selv skulde reise bort, gav han ham et Patent, af 12te Juni 47 1583, hvori han befaler Krigscommissairene at holde god Correspondents med ham, og alvorligt byder Lieutenanterne, Befalingsmændene og det menige Krigsfolk »at lyde og respektere vor Lieutenant Coronel, *naar older gewoonte*, som vor egen Person.«

Merode har endnu kunnet træffe Prindsen i Brabant eller Antwerpen; men kort efter forlod Vilhelm af Oranien disse Steder og tog igjen Ophold i Holland. Hertugen af Anjou havde villet gjøre sig uafhængig af Oranien og Staterne; han havde bemægtiget sig flere Byer og gjort et voldsomt Angreb paa Antwerpen. Forsøget mislykkedes; Hertugen vilde glatte Sagen ud, og Regeringen i Frankrig gjorde Undskyldning. Prindsen raadede Staterne til, trods Alt, fremdeles at holde paa Hertugen, fordi han i Frankrigs Beskyttelse saa den eneste Mulighed for, at Provindserne kunde hævde sig mod Spanien, og gjorde sit Yderste for at udsone dem med den franske Prinds. Ved samme Tid ægtede Vilhelm af Oranien Louise de Coligny, Datter af Admi-

ralen og Enke efter Téligny, der ogsaa dræbtes i Bartholomæusnatten. De forenede Provindsers Stater bade ham indtrængende om at blive deres Generalgouverneur. Han undslog sig; han var ikke, sagde han, en stor Monark, som kunde værne dem. Og en Deputation tilbød ham Overherredømmet over Brabant, som Hertugen af Anjou havde forbrudt; han afslog ogsaa dette Tilbud, sigende, at han ikke havde Midler til at beskytte Landet tilstrækkeligt, og han vilde aldrig, tilføiede han, give Kongen af Spanien Anledning til at sige, at han (Prindsen) ikke havde havt andre Bevæggrunde end at fratage ham hans Lande. Han virkede fremdeles ihærdigt for Anjou's Gjenindsættelse. Hertugen var reist til Dunkerken efter at have tilbagegivet de erobrede Byer.

Merodes Reise til Brabant gjaldt maaske blandt Andet hans Afskedsbegjæring. Der havde dette Foraar i hans Gouvernement været heftige Stridigheder mellem Stædernes og Landets Deputerede, som han med Committerede fra Prindsen havde faaet bilagt med megen Vanskelighed. Han var nu gammel og svag og længtes efter at befries for den byrdefulde Styrelse af Frisland.

Her stode Kampene i dette Efteraar ved Oterdum i Østgroningen ved Floden Ems, hvor de Spanske havde sat sig fast. Nienort og Asinga Entens havde faaet i Commission af Staterne at antage 600 Mand, som skulde underholdes ved Brandskatning hos Fjenden. De satte Sagen i Værk og droge med Soldaterne til Oter-

dum, hvor Steen Maltesen kom til dem med 600 Mand frisiske Tropper. Man forjog Fjenden fra Pladsen og forskandsede den, gennemstak saa nogle Diger og satte Landet under Vand, saa at de Spanske ikke kunde bruge deres Rytteri. Man tvang mange omliggende Pladser til Contribution; og Verdugo kunde nu ikke falde ind i Landet fra denne Kant, fordi Besiddelsen af Oterdum for Tilførselens Skyld var ham nødvendig.

Ved Nytaarstid kom Spanierne igjen og angreb Pladsen heftigt, men afsloges af Nienorts og Entens's Krigsfolk, som holdt den besat.

Merode havde gjentagne Gange bedt om sin Afsked for sin høie Alders Skyld. Den blev ham endelig tilstaaet den 23de December 1583 med stor Tak og Anerkjendelse. Efter Frisernes Ønske gav Prindsen dem i hans Sted Grev Vilhelm Ludvig af Nassau, som tiltraadte Pladsen i Marts 1584. Steen Maltesen blev nu 50 Øverste-Lieutenant hos denne ypperlige unge Fyrste, som skulde gjøre sig høit fortjent af Frisland.

Prindsen af Oranien arbeidede stadig paa Hertugen af Anjou's Gjenindsættelse, da Underhandlingerne brat afbrødes ved Hertugens Død i Juni, netop som Traktaten skulde afsluttes. Prindsen forberedte nu med Staterne en Henvendelse til Kong Henrik III af Frankrig med Tilbud om Overherredømmet over Provindserne, som mere og mere truedes ved Farneses seirrige Fremgang Syd fra.

Da ramtes Vilhelm af Oranien til Døden den rode Juli 1584.

Fem Attentater, der alle stode i Forbindelse med den spanske Regering, havde været øvede imod ham i disse to Aar. Men han var ubekymret; han havde for længe siden, sagde han, helliget Gud sit Gods og sit Liv. Den 12te Juni høitideligholdt han i Delft sin lille Søn, Frederik Henriks Daab, den senere udmærkede Statholder, som opkaldtes efter Kong Frederik II af Danmark og Kong Henrik af Navarra, den senere Henrik IV af Frankrig, der (ved deres Repræsentanter) vare hans Faddere tilligemed de forenede Staters Deputerede og Repræsentanter for Byen Delft. Hollænderne og Zeelænderne elskede Prindsen af Oranien som en Fader og bade ham altid mere indtrængende om at være deres Overherre i Lighed med de gamle hollandske Grever. Han ønskede ikke en saadan Særstilling af to af de forenede Provindser; men da det viste sig aldeles umuligt at bevæge dem til at modtage noget Slags fransk Overhøiighed, kom han dem tilsidst imøde. Den høitidelige Overdragelse til ham af Grevekronen forestod.

Tirsdagen den rode Juli kom. I sin Bolig i Delft gik Prindsen med sin Hustru under Armen til Spisesalen for at indtage Middagsmaaltidet med sin Familie. Ved Døren traadte en Mand frem og bad om et Pas. Det var Balthasar Gérard. Prindsessen blev urolig over hans underlige Udseende og spurgte ængstligt Prindsen, hvem det var; han svarede, det var blot En, som vilde have et Pas, og gav sin Sekretær Ordre til at udfærdige et for ham. Ved Bordet var Prindsen munter som

sædvanlig og talte meget om de politiske og kirkelige Forhold i Frisland med Borgmesteren fra Leeuwarden, den eneste Fremmede, der var tilstede. Efter Maaltidet vilde han gaa op til sine Værelser i den øverste Etage — da blev han truffet af Gérards dræbende Skud. »Mon Dieu, ayez pitié de mon âme! Mon Dieu, ayez pitié de ce pauvre peuple!« raabte han. Faa Minutter efter døde han i sin Hustrus og Søsters Arme.

I Delft var Sorgen saa stor, at Smaabørnene græd paa Gaden.

Med denne Herre, i hans personlige Tjeneste, var Steen Maltesen draget ind i Nederlandene, under ham havde han vundet sine Sporer, hans Sag havde han tjent i tolv Aar og skulde tjene den endnu længere.

Staterne besluttede at fortsætte Krigen. Med dem førte Sønnen, den endnu kun syttenaarige Moritz, og Brodersønnen, Grev Vilhelm Ludvig, Værket videre.

Gribende Øieblikket kom nu Farnese med en mægtig Hær og gik med en saa rivende Hast frem i Brabant og Flandern, at Staterne maatte beslutte sig til at søge Frankrigs Beskyttelse. Et Gesandtskab afgik til Paris for at tilbyde Kong Henrik III Overherredømmet over Nederlandene.

I Frisland blev Grev Vilhelm Ludvig, som hidtil havde været Prindsen af Oraniens Stedfortræder, valgt ⁵² til Gouverneur den 16de Oktober 1584. Endnu haardere end før trængtes nu Provindsen af Verdugo. Flere Krigsfolk maatte antages, men det forslog kun lidt. Det lykkedes dog Greven i Foraaret 1585 at indtage

Slijkenburg og Oldemarkt, to vigtige Pladser i det Sydlige, ved hvilke Verdugo havde holdt store Landstrækninger under Brandskatning. »Og skulde Grev Vilhelm Ludvig vistnok have iværkstillet flere nyttige Anslag,« siger Bor, den gamle hollandske Historieskriver, i Anledning af en Plan, Greven hindredes i at udføre, »hvis han kunde have faaet Hjælp af Folk og Ammunition, hvorom han vel skrev, men istedetfor at sende ham Folk, sendte de forenede Stater ham Bud om frisiske Soldater, der skulde bruges andetsteds.«

Paa samme Tid tiltog de indre Uroligheder i Provindsen; især havde Gouverneuren store Vanskeligheder med Karl Roorda, Lederen af et gammelfrisisk ultranationalt Parti, som saa med Mistro paa alle Udenlandske*). Men det skulde tilsidst lykkes Greven, som havde meget tilfælles med sin store Farbroder, der ogsaa var hans Forbillede, at beseire baade de indre og de ydre Fjender. Under alle deres Trængsler fik Friserne, dette mærkelige Folk med den store Fortid, i Aaret 1585 et Universitet indviet i Franeker.

Ambassaden til Frankrig bragte intet Resultat; Henrik III afslog den tilbudte Overhøihed. Krig med Spanien var ham vel ikke beleilig. I Marts faldt Brys-

*) Wagenaer siger i sin Biografi af Vilhelm Ludvig, hvor han taler om disse Forhold, at Roorda med antikfrisisk Foragt for det Høityske ogsaa søgte »at fordrive *de Nassaus*; Merode, Steen Maltesen, Høgelke og Sedlnitsky efter dem«. (S. 186.) Høgelke var en tapper Officer i Grev Vilhelms Tjeneste; Sedlnitsky, en bøhmisk Friherre, blev Øverste-Lieutenant hos Greven efter Steen Maltesen.

sel. De fra alle Sider til det Yderste trængte og truede Provindser vendte sig nu til England og sendte i Juli en Deputation til Dronning Elisabeth for at tilbyde hende Overherredømmet. Hun turde ikke modtage Souverainiteten, men hun lovede at sende 5000 Mand Hjælpetropper under en Adelsmand, som skulde have Titel af Generalgouverneur; til dette Hverv blev Jarlen af Leicester udset. I August faldt Antwerpen. Farnese havde tilbageerobret det nuværende Belgien, og de forenede Provindser havde mistet deres Bolværk mod Syd.

Saaledes stode Sagerne, da Steen Maltesen ved Skrivelse af 13de August 1585 blev kaldt hjem af Frederik II. Kongen vil nu igjen vide ham i sit Rige hos sig, skriver han, og bruge ham i sin egen Tjeneste, hvorfor han skal indrette sig paa med det Første at indstille sig hos ham.

54 Han bad da strax Statholderen om sin Afsked og foreviste ham den kongelige Skrivelse. Men under de overordentlige Forhold kunde Grev Vilhelm Ludvig ikke afse ham, og navnlig da Greven sidst i September maatte reise til Haag, kunde han slet ikke undvære ham ved Krigsfolket. Han holdt ham derfor tilbage. Imidlertid forlængedes Statholderens Fraværelse ved Jarlen af Leicesters forventede Ankomst i December til Zeeland, hvor han tilligemed Staterne og Prinds Moritz af Oranien, som paa denne Tid blev Statholder i Holland og Zeeland, maatte være tilstede for at modtage ham. Steen Maltesen, som ikke kunde være sin Konges Befaling overhørig, reiste da til Zeeland, hvor han ved Juletid kom til Greven i Middelburg og saa indtrængende anholdt om sin Afsked, at

55

Statholderen maatte give ham den. Men begge Nasauerne bade Kong Frederik, om de maatte faa ham tilbage igjen.

I en Anbefalingsskrivelse for ham til Frederik II af 20de December 1585 udtalte Grev Vilhelm Ludvig, at Steen Maltesen, siden han modtog Kongens Brev, uaf-ladelig havde bedt om sin Afsked, men Forholdene havde stillet sig saaledes i Landet og særlig i hans Gouvernement, at han for at undgaa uoprettelig Skade havde maattet opholde ham saa længe, i det Haab, at Kongen ikke vilde fortænke hverken ham selv eller Steen Maltesen for dette Ophold, men naadigst undskyldte dem begge i Henseende til Landets besværlige Tilstand. Videre skriver han, at hans Oberst-Lieutenant i sin Tjeneste har forholdt sig »dermassen loblich«, »dass er nicht allein bei dem Kriegsvolk, dan auch bei allen meines Gouvernements Angehörigen, geruhmt und geliebt wird, und ich für meine Person ihn ungeru mit einigem Anderen, sintemal er underm Kriegsvolk so wohl bekannt, und dasselbe an ihn gewohnt ist, verwechselen, sondern, da solches E. M. sich konnte gefallen lassen, Niemand lieber für einen Obersten Lieutenant bei und um mich wissen sollte«. Han beder derfor Kongen, hvis han ikke i dette Øieblik saa høit nødig skal bruge ham, om han da naadigst vil tillade, at han kommer tilbage for endnu nogen Tid at blive i Nederlandenes Tjeneste. Naar Kongen da senere maatte forlange ham hjem igjen, skal han uden Ophold blive afskediget.

Prinds Moritz udtalte sig til den danske Konge paa

57 lignende Maade: Ikke blot hans Fætter Statholderen, siger han i en Skrivelse af 15de December, men ogsaa de frisiske Stater og alt Krigsfolket give Steen Maltessen rosende Vidnesbyrd, hvorfor han samt Frislands Stater intet hellere begære, end at Kongen, naar han har udrettet sine Sager hos ham, naadigst vil tillade, at han i denne Landets betrængte Tilstand igjen maa indstille sig hos hans Fætter i Frisland. Prindsen slutter med Forsikringen om, at han efter ringe Evne, ikke mindre end hans Fader, høilovlig Ihukommelse, var det, altid er beredt til at befordre Kongens Tjeneste.

Ogsaa fra Merode og fra Sonoy havde Steen Maltessen Anbefalingsskrivelser, begge af 1583. Saasnart han havde faaet sin Afsked, vendte han tilbage til Frisland i den Hensigt strax at bryde op og indstille sig hos sin Konge.

58 Men nu, i Januar 1586, indfaldt pludselig en saa stærk Frost, at alle Søer og Moradser bare. Heraf benyttede Spanierne sig til et Indfald i Landet i Statholderens Fraværelse. Med 2500 Mand Fodfolk og 600 — efter Nogle 400 — Ryttere gik Verdugos Øverste-Lieutenant Taxis brandskattende og plyndrende gennem Sevenwolden og Westergo helt op til Egnen om Franeker. Stor Grusomhed øvede de mod Indbyggerne, pinte dem for at afpresse dem Penge, mishandlede Kvinderne, gennemstak endog nogle smaa Børn. Naar saa de stakkels Bønder flygtede til Kirkerne, stak de Kirkerne i Brand. Med Taxis var Grev Vilhelm van den Bergh, Vilhelm af Oraniens Svoger, som havde

været statisk Gouverneur i Geldern efter Johan af Nassau, men til Oraniens store Sorg i 1583 gik over til den spanske Konge med alle sine Sønner.

Skøndt ikke længere i Staternes Tjeneste vilde Steen Maltesen ikke undlade at bistaa dem i et Øieblik som dette. Han samlede efter Frislands Staters Begæring i Hast Landets Garnisoner, 900 Mand, og 1200 Bønder for med dem at gaa mod Fjenden. De mødte i et stort Antal Slæder, som befordrede baade Mandskab og Levnetsmidler.

Statholderen reiste i største Skynding tilbage, idet han med stor Vanskelighed gik over Søen fra Enkhuizen i en Baad, der dels gik gennem Vandet, dels slæbtes over Isen; men da han kom til Frisland, var han af Fjenderne afskaaren fra at komme til Steen Maltesen og Krigsfolket.

Taxis stod i Begreb med at kaste sig ind i den nordlige Landsdel Bildt, hvor der i det frugtbare Marskland boede rige Folk; da vendte Veiret sig, det begyndte at tø, og han maatte da vende om for at komme ud af Landet med Byttet og Fangerne. Steen Maltesen, som var med sine Folk i Oosterlittens, tog nu Veien til Landsbyen Boxum (c. en Mil fra Leeuwarden), som Spanierne maatte passere, for her, hvor han da »efter Tidens Leilighed vilde forskandse sig i en Vognborg«, at spærre dem Gjennemgangen. Hans Broder Claus var paa denne Tid hans Fændrik; ogsaa hans yngste Broder, Jens, som nylig paa sin Studierejse var kommet for at besøge ham, var med. Da man kom til

det c. $\frac{1}{2}$ Mil fra Boxum beliggende Hilaard, tilraadede nogle Captainer at blive her, hvor der var en befæstet Borg, i hvilken Krigsfolket kunde være i Sikkerhed, indtil man var vis paa, til hvilken Side Taxis vilde vende sig. Herpaa gik Oberst-Lieutenanten ikke ind, men ilede videre for at komme til Boxum førend Fjenden. Men inden han naaede Byen, overfaldtes han pludselig om Morgenen i det taagede Veir af Taxis's Rytteri. Steen Maltesen, hvis Magt var alt for ringe til en Kamp i aaben Mark, befalede da sin Broder Claus at føre Folket til Byen »og beskikke dem til Værn«, medens han selv med et lille Antal Ryttere skærmydslede med Fjenderne og opholdt dem saa længe, til Folket kom ind i Byen. Dette skete i saa stor Skynding, at Rækkerne ikke kunde holdes ordnede. I største Hast indrettedes en Vognborg, hvorfra Kanonererne med nogle Feltstykker og Musketererne udsendte en kraftig Ild mod Fjenden, som nu kom med hele sin Magt, baade Fodfolk og Rytteri. Men Hestene, som stode for Kjøretøjerne, forskrækkedes for Skuddene og gave sig til at løbe — Forskandsningen var brudt. Nu styrtede Fjenderne med deres hele Kraft ind paa Friserne, »fonçant dedans la tête baissée«, siges i en samtidig Beretning. Bønderne, som jo udgjorde Størstedelen, flygtede, men Krigsfolket holdt tappert Stand. Steen Maltesen og hans Broder Claus med en Del af Tropperne besatte Kirken og forsvarede sig der til over Middag, da de overmandedes. Steen overgav sig med Broderen Claus til Taxis. 300 Mand, efter Flere 5—600, vare faldne,

blandt dem Captainerne Meckema og Hidde Sibrands — og Steens kun 23aarige Broder, Jens Maltesen, som besøgte ham, maaske paa Veien hjem til Forældrene, og saa fulgte ham i denne Kamp. Fændriken Otto Klant vilde ikke udlevere sin Fane; det fortælles, at han hyllede sig i den og blev stødt ned i Kirkens Chor.*)

Spanierne havde en Del Saarede og c. 30 Døde; blandt disse var den ansete Captain Henrik van Delden og den unge Grev Oswald van den Bergh, som, da han svingede en frisk Fane, han havde erobret, over sit Hoved, af En af sine Egne blev antaget for en Fjende og stødt ned. Da det tøde stærkt, saa at Taxis maatte frygte for, at Isen den næste Dag ikke vilde kunne bære Rytteriet, ilede han saa hurtigt bort, at han lod sine Døde ligge og lod to fra Friserne erobrede Feltstykker staa. Dette Slag stod den 17de Januar 1586.

Verdugo siger i sine Optegnelser, hvor han taler om denne Kamp: »Paa begge Sider blev fægtet godt.« Og den romerske Jesuit Strada, som ogsaa staa paa spansk Side, siger i sin Historie om den nederlandske Krig ved denne Leilighed: »De to Anførere viste, at de havde deres Overordnedes Mod, ligesom de udførte deres Funktioner.«

*) Efter Bor skænkede Taxis ham Livet tilligemed nogle Flere der ikke vilde overgive sig.

Paa Stedet er denne Begivenhed endnu i frisk Minde. I 1886 høitideligholdt Indbyggerne 300 Aarsdagen for Boxumslaget, da der blev stridt saa tappert for dem, og et lykkeligt Veiromslag tvang Seirherren bort.*)

Grev Vilhelm Ludvig gav strax i et Brev af 30te 60 Januar st. v. Kongen af Danmark Underretning om det Forefaldne. Han meddeler her, hvorledes Steen Maltesen efterat have været hos ham i Middelburg og trængt saa haardt paa om sin Afsked, at han havde givet ham den, netop stod i Begreb med at drage fra Frisland for at møde hos Kongen, da Fjenden gjorde et voldsomt Indfald i Landet, »welchem zu begegnen und der Landschaft zum letzten Abschied, seines Vermögens, wie einem ehrlichen Gemüth zustünde, etwas Dienst zu thun, mehrgenannter mein Oberster Lieutenant mit etlichem Kriegsvolk ins Felde gerückt; es ist aber leider das Unglück auf ihn gefallen, als dass er, nachdem er mit seinen beihabenden Kriegsleuten sich ritterlich und tapfer gehalten und dem Feind hin widerum nicht wenig

*) I den gamle Kirke i Boxum er ophængt en Tavle med en Indskrift, som fortæller, hvorledes Fjenden var faldet ind i Landet og havde bedrevet meget Ondt, og der stod da Slag ved Boxum, hvor c. 1000 Mand faldt, som lagdes i én stor Grav ved Kirken. Det tilføies, at Indskriften over de Faldne tidligere stod paa Plader, ophængte paa Træerne ved Kirken; for at Mindet om dem sikkrere kunde bevares, havde man anbragt denne Beretning i Kirken.

Udenfor Kirken er en stor grøn Plads, der betegnes som de Faldnes Begravelsessted; paa denne Plads maa der ikke foretages andre Begravelser.

Schaden zugefügt, von demselben gefangen ist worden. Darin ich seinethalben desto mehr betrübt bin, dieweil es ihm eben nach erlangtem Abschied widerfahren.« Han haaber, at Kongen naadigst vil have baade ham selv og hans Oberst-Lieutenant undskyldte for det af saa vigtige Aarsager foranledigede Ophold, og at han vil hjælpe til at befordre hans Frigivelse ved at gjøre sin Indflydelse gjældende hos Spanierne. Naar Kongen alvorligt antager sig ham som sin Undersaat, der tilmed var afskediget af Staternes Tjeneste, vil det sikkert have ikke ringe Virkning.

Steen Maltesen var ført til Groningen, hvor Verdugo paa denne Tid opholdt sig. Den spanske Gouverneur siger i sine Optegnelser, at han da begav sig til »Steinmalts, Grev Vilhelms Lieutenant, som var den, der anførte det fjendtlige Folk, *hombre muy noble, vasallo del Rey de Dinamarca*«, og meddeler videre, at to eller tre Dage efter kom et Bud, som intet vidste om det Forefaldne og havde reist gennem Frisland, søgende efter Steen Maltesen, med Brev til ham fra hans Konge. Budet medbragte ogsaa andre Breve, fra hans Fader og fra Slægtninge og Venner; disse læste Verdugo, for deri maaske at finde politiske Oplysninger, men Brevet fra Kongen sendte han ham »af Respekt« uaabnet. Da Steen havde læst det, sendte han det strax aabent tilbage til den spanske Gouverneur. Ligesom de andre Breve indeholdt det Intet af politisk Interesse, siger Verdugo fremdeles; der stod kun deri, at Kongen vilde, at han strax skulde reise hjem til Dan-

62 mark, da han havde Brug for ham. Dette Brev var dateret den 26de November 1585.

Det fortælles — men den spanske Gouverneur om-
63 taler det ikke — at Verdugo ved Steen Maltesen og senere ved en anden fangen Adelsmand foreslog Grev Vilhelm Ludvig en Overenskomst: for at spare Blodsudgydelse skulde Verdugo tage Brandskatten i Groningerlandet (som for største Delen var spansk) for Grev Vilhelm, og Greven skulde tage Brandskatten i Frisland for Verdugo; den Ene skulde ikke komme i den Andens Kvarter for at plyndre; man skulde paa begge Sider forholde sig rolig, indtil en af Parterne var stærk nok til at angribe Stæder og Skandser. Men Greven vilde ikke indlade sig herpaa; hverken mente han sig bemyndiget til at slutte en saadan Vaabenstilstand, ei heller fandt han, at den vilde være Landet tjenlig; al Fordelen vilde komme paa Verdugos Side.

64 Frederik IIs Brev af 26. November 1585 havde tilfølg, at Verdugo sendte Steen Maltesen hjem til den danske Konge uden Løsepenge. Han skrev til Kongen, at han, paa Grund af hans Brev, for ikke at forstyrre hans Tjeneste, sendte ham den fangne Adelsmand tilbage uden at fratage ham hans Eiendele eller fordrø Løsepenge for ham, fordi Ingen uden Hans Majestæt kunde give ham Friheden, og bad Kongen modtage denne lille Foræring fra hans katholske Majestæts ringeste Tjener og Vasal.

Verdugo havde hørt et Rygte om, at Kong Frederik beilede til den tydske Keiserkrone; han tænkte sig,

siger han i Optegnelserne, ad denne Vei at erfare Nærmere derom.

Kongen svarede med en Gjentjeneste og fyrstelige Gaver: en Hest og en Guldkjæde med Kongens Billede. Lignende Gaver fik ogsaa Taxis.

Skønne Vidnesbyrd havde Steen Maltesen faaet. Han fik flere. I et »Pas« for ham af 21. Februar 1586⁶⁵ udtaler Grev Vilhelm Ludvig til den danske Konge efter at have gjentaget Undskyldningerne for de første Maaneders Ophold: »Nach der Hand aber hat Gott der Herr uns die grösste Verhinderung und ein Unglück zugeschickt, dass gedachter mein Oberster Lieutenant zu des Feindts Hande gerathen, dadurch ihm seine Reise diese letzten fünf Wochen gänzlich gewehret und benommen ist worden. Welches meines Verhofens nicht allein keiner Entschuldigung wird bedürfen, sondern auch gemeltem Stein Maltissen zu desto mehrerem Ruhm und Ehre gereichen, in Ansehung, dass er für [vor] der Niederlage alles für seine Person gethan, was zu Abwendung derselben einem fürsichtigen Kriegsmann gebührt, und in der Noth sich dermassen verhalten und erzeigt, dass dadurch seine Tugend und Tapferkeit mehr und mehr bekannt worden.« Han beder Kongen bruge og befordre ham i sin Tjeneste »als seine Erfahrungheit und bewiesene Treu und Mannheit würdig sein«.

Ogsaa Frislands Stater fremstillede i en — latinsk —⁶⁶ Skrivelse til Kong Frederik, hvorledes det alene var deres Lands Nødstilstand, der havde foraarsaget, at

Steen Maltesens Hjemreise var bleven forsinket, hvilket de derfor bade Kongen anse med Mildhed; og de udtalte deres Glæde over Brevet fra Kongen, som bevirkede »den af dem høit skattede Mands« Frigivelse, og deres Erkjendtlighed, fordi det saa længe havde været dem forundt at høste Gavn af hans nyttige Virksomhed.

IV.

Erfaaren i Krig og Krigsvæsen som Faa kom Steen Maltesen tilbage til Danmark, hvorfra han for atten Aar siden var draget ud. Han udnævntes strax til Hofmarskalk og tillige den 1. April (1586) til Rigets 67 Oberst, en Stilling, der nu blev oprettet, som det synes for at man, naar hvervede Fodfolksoldater behøvedes, kunde have en i Landet bosiddende, paalidelig Befalingsmand for dem. Bestallingen forpligtede ham til at hverve et Regiment, naar det maatte ønskes.

Hofmarskalken ledede Hoftjenesten, var Fører for Hofsinderne, hvor en større Del af dem færdedes, og var saaledes i Krigstid Anfører for Hoffanen, som væsenlig bestod af Hoffolk.

Allerede Aaret efter Hjemkomsten mistede Steen Maltesen sin Moder. Hun døde den 12. April 1587 paa Holmgaard og blev begravet i Møborg.

Og næste Aar døde hans Konge. I Foraaret 1588 var det, at Frederik II blev syg paa Reisen hjem fra Haderslev og døde paa Antvorskov. I Sørgetoget her-

fra til Roskilde se vi Steen Maltesen, ridende med Grev Georg af Gleichen og Frinerre Rudolf Schenck af Tautenburg; og ved Ligbegængelsen den 8. Juni, hvor han fører alle Kongens og fremmede Herrers og Gesandters Herremænd og Hofsinder.

Formynderregeringen, som skulde styre paa den mindreaarige Konges Vegne, constituerede sig strax efter Kongens Død. Da den det følgende Aar iværksatte en Undersøgelse af Akershus's Fæstningsværker, blev Steen Medlem af den i denne Hensigt nedsatte Commission. Med sin mangeaarige Erfaring i Krigsbygningkunsten virkede han meget paa dette Omraade i den lange Fredsperiode med Krig i Udsigt, som nu var inde.

Som Hofmarskalk har han fungeret ved de mange Festligheder denne Sommer og den paafølgende Vinter i Anledning af den unge Konges Søster, Prindsesse Annas Formæling med Kong Jakob VI af Skotland; først, da det statelige skotske Gesandtskab kom, og den foreløbige Bryllupsceremoni fandt Sted, hvorpaa Prindsessen afreiste med elleve Krigsskibe; og senere, da Flaaden af Storm var kastet ind paa den norske Kyst, og Kong Jakob selv var kommen til Bergen til sin Brud og havde holdt Bryllup, og det unge Kongepar da reiste til Kjøbenhavn, hvor man opbød Alt for at feire dem.

Ved denne Tid søgte Steen Maltesen selv en Brud. I 1589 lod han bede om den da trettenaarige Anna Brahe, Datter af Rigsraad Henrik Brahe til Vidskøfle i Skaane og Lene Thott, og hun blev ham tilsagt Aaret efter.

Af hans Søstre var Anna gift med Ove Lunge til Odden, Lisbeth med Jakob Høg til Trudsholm, Birgitte med Ulrik Sandberg til Kvelstrup; den yngste, Maren, ægtede Iver Juul til Villestrup. Hans Broder Thomes var gift med Anna Lunge og blev Fader til Cansler Christen Thomesen (Sehested); den anden Broder, Claus, ægtede Anna Lykke og blev Fader til Hannibal Sehested.

I det samme Aar, 1589, brændte hans Fædrene-⁷¹gaard Holmgaard; den laa, som Navnet siger, paa en Holm; men den blev gjenopført paa et andet Sted, hvor dens Volde og Grave endnu ses. Gaarden tilhørte 1449 Anders Pig, senere Malte Juel, med hvis Datter Anna den gik over til Steens Farfader, Jens Thomesen (Sehested), og den blev da i 200 Aar i denne Slægt.

Fra den første Tid af hans Ophold ved Hoffet haves nogle Ord fra ham i en Stambog, som har tilhørt Frederik IIs Dronning Sophie. Foran i Bogen⁷² staar det meklenborgske Vaaben; derefter følger en Række Vaabner tilhørende Tidens fremtrædende Mænd, med Navn og Dato, ved de Fleste ogsaa et Par Ord (paa Tysk) vedføjet. Mellem disse findes Steen Maltenses Vaaben og derved skrevet med hans egen Haand: »Nu, Morgen nicht«, over Vaabnet, og under det: »Freucht Gott und ehr dein Obrichtg. Untertenlig geschreben 20. Februari«, samt Navn og øverst paa Siden Aarstal 1587.

Efter at have været Hofmarskalk i fire Aar forlod

han 1590 Hoftjenesten, hvor han efterfulgtes af Preben Bild, og blev Lensmand paa Kronborg. Her var det herlige Slot saagodtsom fuldført under Frederik II, men ⁷³ der foretoges i disse Aar stadig Forandringer eller Forbedringer derved, og Steen Maltesen fik Adskilligt at varetage med Arbejder ved Lofterne over Salene, ved Taget paa det store Taarn, hvor Klokkerne hang, o. a. m.

Medens han var her, døde hans Fader i Foraaret 1592. Malte Jensen havde været Landsdommer i Nørrejyland i en Aarrække, vistnok fra 1575, indtil han 1588 efter eget Ønske fratraadte denne Bestilling. Steen ⁷⁴ hjemforlovedes til Begravelsen, som fandt Sted i Møborg den 20. April.

Imidlertid havde hans Brud naaet Sextenaarsalderen, og den 8. Oktober s. A. stod hans Bryllup med Anna Brahe paa Vidskøfle, en af Skaanes prægtigste Herreborge. Han havde indbudt den unge Konge, som lod ⁷⁵ sig repræsentere af Statholderen i Norge, Axel Gyldenstjerne, der da ogsaa overrakte Kongens »Skænk«, et forgyldt Stob.

Kongen havde befalet Rentemesteren, Enevold Kruse, at købe »et forgyldt Credentze paa 80 Rdl«; kunde han ikke faa det tilkjøbs i Kjøbenhavn, skulde han »tage af de Credentze i det Sted, som findes forvarede paa Slottet, et saa stort som til 130 Lod, og det fremstikke til Axel Gyldenstjerne«.

Steen Maltesen førte altsaa sin Brud hjem til Kronborg. Samlivet blev lykkeligt, uagtet den ret betyde-

lige Aldersforskel. Ægteherren var »forstandig og 76
from«, til Trods for den lange Færden i en Krig med
al den Tids Kriges Grusomhed, alle deres Rædsler;
og hans unge Hustru vidste »med stor Fornuftighed«
at »føie sig efter ham«. Hun udviklede sig til en be-
tydelig Kvinde ved hans Side. Med Anna Brahe fik
Steen Gaarden Løberød i Skaane.

Næstfølgende 25. Februar vare Steen Maltesen og
hans Hustru Kongens Gæster paa Kjøbenhavns Slot 77
til Hofmarskalken Preben Bilds Bryllup med Anna
Kaas; blandt de 110 tilsagte Herremænd var ogsaa
hans Broder, Thomes Maltesen, og hans Svoger, Ove
Lunge.

Fra hans Len høre vi samme Foraar, at Hørshol-
merne havde givet tilkjende, at han havde ladet deres 78
Birketing flytte til Kronborg Birk, hvilket var dem
meget besværligt for den lange Veis Skyld. Han fik
da Befaling til strax at lade deres Birketing flytte tilbage
til det Sted, hvor det fra gammel Tid havde ligget, og
ikke foretage Forandringer i Lenet uden at have ind-
hentet Regeringens Tilladelse.

I August s. A. indsendte han Melding om, at han 79
havde ladet anholde en Herremand fra Bremen, der
havde været i Jakob Rostrups Selskab, som skulde have
taget et Hollænderskib paa Kongens Strømme, samt
hans Tjener, og spurgte om videre Ordre. Han fik da
ved Brev af 19. s. M. Befaling til at holde dem begge
fast indtil videre, »efterdi Vi nu i disse Dage og her i
Byen saavel som paa adskillige Steder her i Landet . . .

have bekommet et passeligt Antal af samme Companer, som have været med for^{ne} Jakob Rostrup i samme Sø-røverier.

Det var flere Aar siden, at Jacob Rostrup — som tilhørte en oprindelig holstensk Adelslægt — forgjældet ved Byggeforetagender var gaaet ud paa Eventyr. Han 80 traadte op ved Hoffet i England, som om han var udsendt af den danske Regering, og fortalte Sir Francis Drake, at Danmark vilde sende England Skibe til Hjælp mod Spanien, hvilket foranledigede Skrivelser til den danske Konge baade fra Drake og Dronning Elisabeth. Paa lignende Maade optraadte han i Holland, hvor han lod sig beværte som dansk Udsending af Borgmestre og Raad i Amsterdam. Da der ikke var mere i Holland at gjøre, forsøgte han sig hos Hertugen af Parma og lovede her dansk Hjælp mod de Engelske. Hertugen fæstede dog ingen Lid dertil, da Fuldmagter manglede. Men da Jacob Rostrup saa tilbød sin personlige Tjeneste »i alle mulige Ting« og især tilsøs, henviste Hertugen ham til sin Admiral, Marquis'en af Renti, og han fik da Kaperbreve mod Spaniens Fjender baade i Hertugens og i Admiralsens Navn. Hos en Borger i Antwerpen havde han imidlertid laant 800 Daler, som skulde godtgjøres ham »i Sundet«. Fire Aar senere havde han i dette Foraar faaet en Kreiert udrustet; men nu vare Hertugen og Marquis'en af Renti begge døde, og Kaperbrevene saaledes ugyldige. Alligevel gik han den 17. Juli ud fra Wismar med sit Selskab, hvoraf de Fleste vel nok vare gaaede med i

god Tro til Kaperbrevene, og tog et velladet Skib fra Emden; Mandskabet, sex Mand, kastedes overbord. Derefter tog han to hollandske Fartøier mellem Skagen og Læssø, men maatte nu paa Grund af Uenighed med sit Mandskab gaa i Land ved Aarhus, hvor hans Skib blev beslaglagt. Besætningen flygtede til forskellige Sider; de bleve alle paagrebne. To sattes fast i Helsingør, som vi saa; Jacob Rostrup sattes i Blaataarn, de Andre, 27 i Tallet, sendtes alle til Helsingør, hvor Borgmesteren og Raadmændene fik Ordre fra Kongen til at lade dem stille for Retten og dømme dem efter deres Bekjendelse. Samtidig fik Steen Maltesen Ordre til at befale Byfogden at anklage dem paa Kongens 81 Vegne, lade gaa Dom over dem efter deres Bekjendelse og lade dem »staa deres Ret« efter Dommen. Paa samme Maade skulde der forholdes med de To, han havde siddende paa Slottet.

De dømtes Alle som Sørøvere til at miste Hovedet og lægges paa Steile. Fem henrettedes strax; de Andre indstilledes af Dommerne til Benaadning; men ved Brev af 22. September til Lensmanden befaledes, at de 82 skulde »staa deres Ret«. Jacob Rostrup selv, som tiltaltes paa Herredagen, henrettedes i Kjøbenhavn Aaret efter.

Skønnere Besøg, et for ham sikkert saare kjært Besøg, fik Steen Maltesen den paafølgende Sommer. Grev Vilhelm Ludvig af Nassau havde i Foraaret (1594) med Prinds Moritz's Hjælp erobret Groningen; Republikken kunde nu siges at være grundfæstet. Sta-

terne sendte ved Midsommertid et Gesandtskab til Kjøbenhavn for at vinde den danske Regering for sig. 83 Afsendingene passerede Helsingør og beværtedes der. Steen Maltesen har da kunnet tale med dem om sin tidligere unge Herre i Frisland og hans Bedrift, det i 14 Aar tilstræbte Maal, som nu var naaet — tale med dem om den stolte Krig, hvori han saa længe deltog.

Kort efter sendtes fra de spanske Nederlande et 84 Gesandtskab til Kjøbenhavn, bestaaende af Charles, Greve af Egmont, Ferdinand Lopez de Villanova, Gouverneur i Kerpen, og Lic. jur. Jehan Niekerke, som skulde udvirke, at Danmark spærrede Øresundet for de forenede Provindsers Handelsflaader. Herpaa vilde Regeringen ikke indlade sig, men der vistes Gesandterne al Honneur. Steen Maltesen var i Kjøbenhavn ved denne Leilighed. I en Dagbog over Reisen, forfattet, i det Mindste underskrevet, af Niekerke, meddeles, at Gesandterne hørte fortælle, at Kongen havde været glad ved deres Komme og yttret sin Glæde ved at danse om paa Gulvet og opfordre Raaderne til at drikke sig en Rus. Da de derefter selv saa den syttenaarige Konge ved Audiensen og ved Taflet den følgende Dag, gjorde han et udmærket Indtryk ved sin baade beskedne og værdige Optræden og den Interesse, han viste for Forhandlingen. Dagbogens Forfatter lovpriser meget den lovende unge Fyrste. Efter Audiensen den første Dag ledsagedes Gesandterne af en Del Adelsmænd, blandt hvilke Steen Maltesen, tilbage til deres Herberg, hvor de da indbøde de danske Her-

rer til at spise sammen med dem. Steen Maltesen, Jacob Trolle, Christian Barnekow, Sivert Grubbe og Anders Sinklar, en indvandret skotsk Adelsmand, fik Sæde ved Gesandternes eget Bord; de Andre toge Plads ved et andet Bord.

Den 15. November modtog de Spanske Regeringens Svar og afreiste Dagen efter uden at have opnaaet deres Hensigt.

Det følgende Aar, 1595, blev Steen Maltesen forlenet med Bahus, idet Kronborg gik over til Ditlev Holck. Samtidig blev han naadigst »forskaanet« for ⁸⁵ Bestillingen som Rigets Oberst, eftersom det nu var ham »tilbetroet« at have Bahus »i Befaling og Forlening«.

Her sad hans Morfader, den mægtige Claus Bille, som Lensmand under Grevefeiden; her var hans Moder født. Her skulde han i en Aarrække styre, optaget af den gennemgribende Forbedring af den vigtige gamle Grændsefæstning, som nu foretoges.

Den var anlagt 1308 og opførtes da af Træ; 1448 byggedes den af Steen; nu indrettedes den efter den ⁸⁶ nye Maade med Volde. Efter Syvaarskrigen, hvor den var bleven ilde tilredt, var der bleven gjort en »Skabelon«, hvorefter den kunde istandsættes, og Bygmesteren, Hans Steenvinkel, var i Gang med Arbeidet. Nu, i 1595, toges der fat paa Værket med Kraft. Den 4. August fik Steen Ordre angaaende Bygningen: »Efter-som Vi komme i Forfaring, at der skal være videre begyndt med Bygningen der paa Vort Slot Bahus, end

som den første Skabelon hun udviser, da bede Vi Dig og ville, at Du med altingest saa forordner, at Bygningen bliver dannet og ordnet efter forn^e Skabelon det meste muligt er, og den Mur, som allerede begyndt er, lader nedbryde; eftersom Du kan selv tænke det raadeligst og gavnligst at være, at Slottet maa blive bygt, saa at det for en Befæstning kan passere.«

I Begyndelsen af det næste Aar, 1596, fik han et ret særegent Besøg. Under Stridighederne mellem den svenske Konge, Sigismund, som ogsaa var Konge i Polen, og hans Farbroder, Hertug Carl af Sødermanland, som styrede i Sverrig under hans Fraværelse, forlode flere ansete Mænd af Sigismunds Parti hemmeligt Sverrig og gik til Danmark og Polen; en af disse, Grev Erik Brahe, søgte Tilflugt paa Bahus. Slotsherren ⁸⁷ bad nogle af Rigsraadet om deres Betænkende, hvorledes han hermed skulde forholde sig. De svarede, de for deres Personer vidste ikke Andet at raade ham deri, end at han dermed forholdt sig efter det stettinske Fordrag, hvoraf de sendte ham en Udskrift. Den herhenhørende Artikkel bestemte, at naar Nogen, fordi han var i Unaade hos sin Konge, flygtede fra den Enes Rige til den Andens, og han i det Rige, hvor han tog sin Tilflugt, vilde underkaste sig Retten, skulde han der have Leide og Fred. »Og skulde den Konge, under hvilken han tilforn havde været, efter retmæssig Klage og Tiltale der, hvorhen han flyede til, tilbørlig Skel og Ret mod ham vederfares.«

⁸⁸ Den 15. Februar vare Steen Maltesen og hans

Hustru Kongens Gæster til Enevold Kruses, Tage Krabbes og Laurids Ulfeldts Bryllupper paa Kjøbenhavns Slot. Iøvrigt var Alt nu optaget af Forberedelser til Kongens Kroning, som skulde finde Sted dette Aar i August. Ligesom Raadet og andre af Adelen fik Steen Maltesen Brev af 27. Februar om at være tilstede ⁸⁹ ved Kroningen med saamange Heste, han af sit Len var taxeret for, og lade sig bruge til Ridderspil. Den 17. August underskrev Kongen Haandfæstningen, og den 29. s. M. blev han kronet. Saamange udenlandske Herrer indfandt sig ved denne Leilighed, at Antallet af de Heste, de førte med, beløb sig til over 2200. Festlighederne varede over 14 Dage. Den 3. September begyndte Ringrendingen, hvor Kongen, som havde opfordret Alle til at prøve deres Lykke med ham, to Dage i Træk rendte 340 Gange, uden i mindste Maade at trættes, og greb Ringen 206 Gange. Alle Deltagerne mødte udklædte og i sindrige Optog. I det syvende Optog den første Dag se vi Steen Maltesen og Rigs- ⁹⁰ raad Steen Brahe ride frem paa Banen i romerske Dragter af Fløiel og hvidt Atlask med Guldborder, paa Hovedet guld- og perlestukne Stormhuer med Fjer, og runde Skjolde paa Armen. Kongen vandt fra Steen Maltesen, og Steen Brahe vandt fra Kongen.

Ved Midten af September ophørte Festlighederne, og Alle droge Hver til Sit.

Den 25. s. M. sendte Kongen sin Lensmand paa ⁹¹ Bahus Brev om Bygningen. 2161 Daler af Lenets Indkomst maatte anvendes næste Aar til dette Arbeide,

som »med det forderligste« skulde »gange for sig«; hvis 200 eller 300 Daler mere vilde behøves, skulde disse ogsaa anvendes, at Bygningen ikke derover blev liggende.

Paa dette Omraade, som overalt, gjorde den unge Konges kraftige Initiativ og virksomme Iver sig gjældende; især laa det ham stærkt paa Sinde at faa forsvarlige Fæstninger mod Øst under den altid voxende Spænding med Sverrig. Næste Foraar kom han selv ⁹² til Bahus. Aaret efter (1598) fik Steen i Mai Brev, at da »den Besolding af sidste forgangen Aars Indkomst ikke kunde tiltrække dermed noget synderligt Arbeide at kunne forrettes,« maa han bruge saameget af nærværende Aars Indkomst til Bygningen, »at den maa have sin Fremgang det meste muligt er«. Og i Juli fik han atter Besøg af Kongen, som da ledsagedes af sine Brødre, Hertugerne Ulrik og Hans, og Dronningens Broder, Hertug Magnus.

⁹⁸ Ved Midvintertid fik han Tilladelse til at reise bort nogen Tid for at varetage sine egne Sager. Naar han saaledes undertiden fik Orlov fra Lenet, blev en anden »god Mand« »indlagt i Slotsloven« i hans Fraværelse.

Den paafølgende Sommer gjorde Kong Christian sin bekjendte Reise til det nordligste Norge, hvor de Svenske i disse Aar stadig krævede Skat og teede sig som Herrer. Fæstningen Vardøhus, som skulde beherske disse omstridte Landstrækninger, viste sig da at være i en elendig Forfatning. Den havde ved Kongehyldingen i Oslo 1591 med flere andre Fæst-

ninger af Nørmændene været foreslaaet til Forbedring. Efter sin Hjemkomst sendte nu Kongen næste Sommer Steen Maltesen til disse Egne. Han fik den 4. Mai 1600⁹⁴ Søpas Norden om Vardøhus til Rusland. Mere vides ikke at foreligge om denne Sag. Han har da vel, foruden Andet, skullet undersøge Fæstningen og gjøre Forslag til dens Forbedring.

I Sverrig tiltog de indre Uroligheder, og baade Kong Sigismund og Hertug Carl vilde drage Kong Christian ind i Striden. Den danske Konge holdt sig tilbage; men sørgede bestandig for sine Fæstninger. I Juni 1601 saa han til sin saa magtpaaliggende norske Grændsefæstning, og »beskød Kgl. Majestæt Bahus med tre Stykker«, skriver Sivert Grubbe, som var med. Og⁹⁵ samme Sommer i August tog han igjen dertil. Slotsherren var da i Kjøbenhavn og reiste til Bahus med Kongen, som dennegang atter ledsagedes af Hertug Ulrik og Hertug Hans, den elskværdige unge Prinds, som Aaret efter drog til Rusland for at ægte Zar Boris Godunows Datter Xenia, men blev syg og døde 19 Aar gammel i det fremmede, barbariske Land. Med Kongen var ogsaa Cansler Christian Friis, Sivert Grubbe og flere andre Herrer. Den 11. seilede man fra Kjøbenhavn, naaede under idelige Krydsninger Kronborg, overnattede der og seilede Dagen efter videre; den 14. kastedes Anker i Havnen i »Kalsund«. Her efterlod man Skibet og naaede mod Aften Kongelf — det gamle Kongshelle, hvor Olaf Trygvason talte om Ægteskab med Sigrid Storraade og kastede hende sin Handske i

Ansigtet, fordi hun ikke vilde blive Christen — hvor et Sekel senere Sigurd Jorsalafar byggede en Kirke, til hvilken han foruden flere fra Pilgrimsfærden medbragte Relikvier og Kostbarheder skænkede et skønt Skrin, som den danske Konge, Erik Emun, havde sendt ham. . . . Her overnattedes, og om Morgenen den 15. kom Steen Maltesen med Kongen og Følget til Bahu. Kongen blev paa Slottet til næste Dag og seilede saa tilbage til Kronborg.

Den paafølgende Vinter saa det et Øieblik stærkt ud til, at Krig vilde bryde løs. Ved Nytaarstid, just som et Grændsemøde, et af de mange i Rækken, var bleven berammet til Bilæggelse af de evindelige Tvi-stigheder med Sverrig, kom Tidende fra Norge, at Hertug Carl var kommet til Elfsborg, og at han havde samlet c. 12—14000 Mand ved Grændserne. Kong Christian lod da strax den sjællandske, skaanske og hallandske Adel opbyde, samt saamange Fodfolk, som han kunde faa, og lod dem rykke ind i Halland. Ligeledes lod han opbyde Folk fra Fyen og Jylland, 96 som han befalede Steen Maltesen at føre til Norge; og drog selv med Hoffanen til Halmstad. Steen fik ogsaa, den 22. Februar (1602), Ordre til at anlægge to Skanser ved Marstrand. Da Carl hørte om alle disse Foranstaltninger, hjemsendte han sine Tropper.

Steen Maltesen skulde da ikke endnu dennegang føre Vaaben for sit Land.

Den øieblikkelige Krigsfare var forbi, men passes paa maatte der stadig. Steen fik saaledes den 23. Au-

gust 1603 Ordre til at indrette det saaledes, at han altid herefter kunde have et helt Aars Fetallie paa 97 Slottet. Den paafølgende Sommer hørte man da ogsaa, at Hertug Carl lod hverve Tropper i Tyskland, og Lensmanden paa Bahus fik Brev om at have flittig Opsyn med Befæstningerne, om Noget skulde paa-komme.

I 1602 lagdes Dragsmark til hans Len.

Om Steen Maltesens Familieforhold i disse Aar høre vi, at hans yngste Søster, Maren, i Efteraaret 1600 blev syg og døde efter et kun niaarigt Ægteskab med Iver Juul. Af hendes fire Børn vare to Sønner døde; de to andre, Malte og Kirstine, vare i Hjemmet. Hun havde bedt sin Broder Steen og hans Hustru om 98 at tage hendes lille Datter til sig, hvis hun blev kaldt bort. Under Sygdommen sagde hun til sin Svigerinde, Fru Dorthe Juul, som var hos hende: »Søster lille, Du ved vel, at jeg bad min Broder, Steen Maltesen, og Søster Anna Brahe, at de vilde tage min Kirstine til dem; thi befaler jeg hende ogsaa Gud og dem i Vold.« Hun havde ligeledes bedet sin Søsterdatter, Fru Karen Lunge, som ogsaa var hos hende, at hun vilde sige dem, »det hun vist troede dem til« at tage hendes Datter »i deres Hus til sig og for hendes Skyld baade elske og ave hende, eftersom hun selv til-forn havde bedet dem derom, dersom Gud vilde kalde hende«. Og bad hende fremdeles, »hun nu intet vilde glemme det.« Vi tænke os da, at den lille Kirstine kom i Huset hos sin Morbroder. Ægtefællerne havde

selv ingen Børn. Kirstine Juul ægtede 1609 i Viborg Just Vasspyd til Søgaard.

99 Et Brev fra Steen Maltesen af 16. Oktober 1603 til den bekjendte Christian Barnekow, som var gift med hans Hustrus Søster, Margrete Brahe, viser det gode Forhold mellem Svogrene. Christian Barnekow havde, maaske fra Landskrone, hvor han da var Lensmand, sendt et Bud til Steen Maltesen med et Brev, hvori han bad, at Steen vilde være ham behjælpelig med at faa en Tjener tilbage, som var rømt fra ham, og Steen havde taget sig af Sagen. Ved samme Tid synes Christian Barnekow at have gjort Svogeren en Tjeneste. Steen Maltesen skriver:

»Min ganske venlig Hilsen nu og altid forsendt med Gud almægtigste. Kjære Christen Barnekow, kjære Svoger og Broder, jeg vil nu ikke umage Dig med nogen lang Taksigelse; Du skal af Formuuen altid finde mig godvillig i hvis Maade jeg ved, Dig til Ære og Gode kan være, som jeg kjendes mig pligtig. Kjære Broder, jeg bekom nu Din Skrivelse ved Din Tjener anlangende en af Dine Tjenere, som var rømt fra Dig. Saa haver jeg samme Din Tjener været befordrerlig, saavidt mulig kunde være, saa jeg forseer mig til, Du bekommer ham nu med Din Tjener, og haver jeg undt ham en Karl [?] med til desbed[re] Forsikkring.« En Skrivelse, han for kort Tid siden har sendt, angaaende Anliggender, som synes at staa i Forbindelse med Otte Lindenow, maaske ogsaa med Sophie Brahe, haaber han er modtaget, »og efterdi Du vel ved min

Undskyldning, saa forseer jeg mig, Du gjør min Undskyldning hos Peder og Otte saavel som for Sophie Brahe«. Da Barnekow vist »har taget alld Afsked« med Svogeren Henrik Rammel, ved han Besked om deres Breve, som han [?] tog i Forvaring. »Jeg vil med det første Leilighed have mit Bud over til Hoffet, om jeg kunde faa videre Forlov. Kjære Christen, kjære Svoger og Broder, jeg vil nu ikke længe umage Dig paa denne Tid, forhaabende Gud almægtigste skal os med det Første paa alle Sider lade findes glade . . . vil hermed . . . altid have Dig Gud . . . befalet med mange [God]natt, som jeg ønsker Dig . . . [og] kjære Søster Margrete . . .

Af Ba[hus] 16. Oktober 1603.

STEEN MALTESEN.« *)

Otte Lindenow, som skrev sig til Borreby (i Skaane) var gift med Anna Brahe, hvis Fader var Broder til Steen Maltesens Hustrus Fader. Han havde været med Arild Huitfeldt og Christian Barnekow som Reisemarskalk paa deres Sendelse til England 1597.

Steen Maltesens Helbredstilstand synes iøvrigt i den senere Tid at have været mindre god. Der havde saaledes for nogle Aar siden været Tale om, at han vilde gjøre en Badereise sammen med sin Hustru. Sophie Brahe, som nævnes i det nys anførte Brev, Astronomen

*) Af Brevet (Original i Universitetsbibliotheket i Lund) ere Stykker afrevne.

Tyge Brahes bekendte Søster, Enke efter Otto Thott, vilde da gjerne have slaaet Følge med dem. Ved sit Guldmageri havde Erik Lange, med hvem hun i mange Aar havde været trolovet, forspildt Alt, hvad han eiede, og flakkede om i Hertugdømmerne og Udlandet, forfulgt af sine Creditorer. Ogsaa hendes egne Penge-sager vare i den elendigste Forfatning. Tyge Brahe, hendes »gode Broder«, som hun kaldte ham, havde forladt Danmark; med sin øvrige Familie havde hun Vanskeligheder paa Grund af Forbindelsen med Erik Lange, som de misbilligede. Hun var syg af Sorg og Modgang og haabede, at en Badereise kunde hjælpe hende. I et Brev af 23. August 1602 til Søsteren Margrete, Christen Skeels Enke, skriver hun, at hun har bedt sin Søsterdatter, Lisbeth Gyldenstjerne, om at 100 tale med Steen Maltesen og Anna Brahe derom, »thi de havde før havt isinde at ville ud til et af de varme Bad, saa vilde hun følges med dem.«

Imidlertid traf Fru Sophie Erik Lange i Slesvig, hvor han var »for Gjæld indmanet til Ekernefærde«, og holdt der Bryllup med ham. At hun i sine svære Forhold har holdt sig noget til Steen Maltesen og hans Familie, ses ogsaa af andre Udtalelser i det nævnte Brev. Anna Brahe havde forstrakt hende med Penge; og om Steens Søster Anna, som var gift med Ove Lunge, skriver hun: »Gud lønne den gode Anna Maltedatter, som løb mangesteds med mig og baade flyede mig Forlover og laante mig selv Penge, hvilke hende ikke var lette at bekomme; Gud unde mig engang at for-

skyldte det med hende, saa ret trolig hun mente mig, hvilket jeg aldrig kan glemme.«

I Foraaret 1604 gjorde Steen Maltesen Alvor af 101 Badereisen. Han antog en ung Mand, den senere Præst og Forfatter Poul Jensen Kolding, til at ledsage sig. For et Par Aar siden var Poul Jensen paa sine Reiser som tyveaarig Student kommen til Tyge Brahe i Prag; han blev da hos ham og gik ham tilhaande; »og tjente ham i hans Dødsstund«. Nu fulgte han altsaa Steen Maltesen paa Reisen, som gik til Carlsbad, og tjente ham »i hans Sager og Bestillinger for en Student«.

Samme Aar købte Steen Gaarden Hviderup i Skaane af Holger Jensen Ulfstand. Denne Gaard testamenterede han Aaret efter til sin Hustru. Eftersom, siger han i 102 det herhen hørende Aktstykke, at han og hans kjære Hustru, Fru Anna Brahe Henriksdatter, i Fællig have købt Hviderup Gaard, da, »for den Kjærlighed og Godvillighed, for^{ne} hans kjære Hustru ham gjort og bevist haver og dagligen beviser«, bestemmer han ved dette Brev med sine Sødskendes Samtykke, at hvis han dør førend hende, skal hun beholde Hviderup til sig og sine Arvinger, hvorimod hans Arvinger skulle have »af andet hans Kjøbegods, til dem er skeet Skel og Fyldest lige mod Hviderups Rente og Eiendom«. Men hvis det ikke strækker til, skal Anna Brahe udlægge til hans Arvinger af sit eget Arvegods, saaledes at hans Arvinger sker Skel og Fyldest.

Brevet er medundertegnet og beseglet af hans tre

endnu levende Sødskende: Thomas Maltesen til Tandrup, Claus Maltesen til Høiris og Anna Maltesdatter til Eskjær.

Mod Kirker og Skoler og mod Fattige var Steen
108 Maltesen »mild og rund med Haand og Mund, med Ord og Gjæringer«. Og han »regerede K. M.s Under-saatter med Lov og Ret«.

I elleve Aar var han Lensmand paa Bahu, som i hans Tid fik sin Skikkelse som bastioneret Fæstning. Derefter fik han, den 9. April 1606, Helne Kirkes Len og Frosteherred i Skaane, idet Bahu gik over til Steen Madsen (Laxmand). Frosteherred beholdt han til sin Død; her laa hans to Gaarde, Løberød og Hviderup. Samtidig med at han fik den nye Forlening, overdrog
104 Kongen ham aarligt at bese Fæstningerne i Skaane og mønstre det derværende Krigsfolk.

Da Kongen samme Sommer reiste til England for at besøge sin Svoger, Kong Jacob, gav han Steen Maltesen
105 tilligemed Norges Statholder, Jørgen Friis, og dets Cansler, Anders Green, Fuldmagt til at styre de norske Sager i hans Fraværelse. Overledelsen i Danmark betroedes til Statholderen i Kjøbenhavn, Breide Rantzau, Rigskansleren Arild Huitfeldt og Rigsraad Henrik Lykke. Sex Rigsraader beskikkedes til at have Opsyn med Sagerne i de forskellige Landsdele; naar noget Uformodet indtraadte, skulde de melde det til de tre forordnede Rigsraader i Kjøbenhavn og med dem og de Tilbetroede i Norge afværge mulig Fare.

Kort efter Kongens Hjemkomst tilsagdes Steen

Maltesen til at møde med sin Hustru til Tage Thott Ottesens Bryllup med Statholder Breide Rantzaus Datter, Helvig Rantzau, som skulde staa paa Kjøbenhavns Slot den 26. Oktober; Tage Thott, Sophie Brahes Søn af første Ægteskab, var paa dette Tidspunkt Hofsinde; Helvig Rantzau var i Dronningens Jomfrukammer.

Og næste Sommer i Juni var han med Kongen paa Malmøhus, hvor Sivert Grubbe var Lensmand; han var her tilligemed Kongen og det øvrige Følge nærværende ved »Peter Bertelsens Bryllup med Engel Hansdatter og Dirik Hansens med Margrete Sukkerbagers Datter«, som stod paa Slottet Dagen efter Kongens Ankomst.

Den 19. Juli samme Sommer (1607) optoges Steen Maltesen i Rigets Raad. Nogle Dage efter fulgte han Kongen til Stavanger, hvor der skulde holdes Herredag. Med Kongen var endvidere Jacob Ulfeldt, som var kommen i Raadet samtidig med Steen Maltesen, Cansler Christian Friis, Rigsraaderne Axel Brahe og Oluf Rosensparre, samt Norges Statholder og dets Cansler. En ny Kirkelov for Norge udgaves ved denne Leilighed. Efter Herredagen fulgte Steen med de andre Raader Kongen til Bergen, hvor det, da man kom i Havnen, viste sig, at »Garperne paa Contoret« *) havde

*) Hermed menes de tyske Købmænd paa Hanseforbundets »Contoret«, dets faste Station, i Bergen, som beherskede Handelen og vægrede sig ved at anerkjende de norske Myndigheders Overhøiheid.

tilladt sig at opstille Kanoner med Tilbehør langs Bryggen, hvilke Kongen strax lod borttage.

Kort efter at Kong Christian var kommen tilbage til 109 Kjøbenhavn, kom et hollandsk Gesandtskab, tre Borgmestre, fra Amsterdam, Hoorn og Middelburg, for at bede ham sende Gesandter til Generalstaternes forestaaende Fredsforhandling med Spanien. Tilligemed Cansleren, Statholderen i Kjøbenhavn og Rigsraad Henrik Lykke var Steen Maltesen nærværende, da de fremsatte deres Forslag. De begyndte med at omtale, hvorledes Spaniens barbariske Tyranni, hvorimod ingen Supplikation eller Intercession havde kunnet nytte, havde nødt Nederlænderne til at gribe til det yderste Middel, brugende deres Ret at sige sig løs fra Forbindelsen med den spanske Konge. Det var blevet mere og mere aabenbart, sagde de videre, at Paven og Kongen af Spanien for mange Aar siden havde besluttet, at naar Nederlænderne vare kuede, vilde de bekrige alle evangeliske Konger og Fyrster og samle dem under Rom og Spanien til ét Monarchi.*) Nu havde Nederlænderne, støttede af Naboerne og med Hjælp af Prindsen af Oranien og hans Brødre, Prinds Moritz og Flere af dette Hus, som havde offret Liv og Gods for deres Sag, i 40 Aar modstaaet Spanien. Men frygtelig var denne Krig for dem at udholde. De haabede, at Kongen af Danmark, hvem det spansk-romerske Forehavende

*) Denne uhyre Tanke var fattet af Kong Philip II og Pave Sixtus V.

maatte være »suspect«, vilde støtte Nederlandene, de Evangeliskes Bolværk, og sende Gesandter til Fredsforhandlingen.

Kongen lovede at opfylde Staternes Ønske og sendte Rigsraad Jacob Ulfeldt og Dr. Jonas Charisius til Nederlandene.

Men 40 Aar endnu skulde Krigen vare.

Ved næste Aars Begyndelse indkaldtes Steen Maltesen med de andre Raader til Stændermøde for at forhandle om Kongens nu femaarige ældste Søns Valg til Tronfølger. Mødet fandt Sted den 24. Mai (1608) i Frue Kirke, hvor Adelens Valgbrev oplæstes og bifaldtes af de andre Stænder. Næste Dag var han med Raadet og Stændernes Deputerede hos Kongen, hvor Prindsen kaaredes til Tronfølger, og hvor da Kong Christian ved det paafølgende Gæstebud fremstillede den lille Prinds for Stænderne.

I Juni træffe vi Steen paa Løberød i Selskab med Rigsraaderne Eske Brock og Oluf Rosensparre, samt Claus Podebusk, af hvem han nylig havde faaet en Gaard i Taagerup ved Mageskifte. Vederlaget havde været Claus Podebusk tilpas: »Jeg takker for^{ne} Steen Maltesen godt for god, redelig Mageskifte i alle Maa 110 der,« siger han i Skødebrevet.

I dette Aar blev Steen forlenet med Varberg. Den her for længe siden iværksatte Forbedring af Fæstningen fortsattes nu under hans Ledelse. Ligesom Kongen saa energisk tog sig af sine Fæstninger paa disse Steder, traf han ogsaa paa denne Tid Foranstaltninger for at

uddanne de skaanske Bønder til Soldater. Excercer-skoler oprettedes i Kronborg, Halmstad og flere Steder, og Lensmændene fik Befaling til at sende Bønderkarle ¹¹¹ til disse Skoler. Steen Maltesen fik saaledes i Foraaret 1610 Ordre til at sende 50 Mand fra Varberg Len sammen med et lignende Antal fra Geers og Villands Herreder til Kronborg for at indøves i Vaabenbrug. Ved Udgangen af 1610 havdes der i Skaane c. 1000 exercerede Bønderkarle — som der snart skulde blive Brug for. Da Hertugen af Södermanland var bleven Konge som Carl IX, havde han, som man ved, antaget Titel af Lappernes Konge og blev altid mere udfordrende. Stærkere og stærkere trak det sammen til Krig.

Den 24. Januar 1609 var Steen Maltesen til Raads-møde i Horsens, hvor Kongen forlangte Raadets Betænkning om Midlerne til at hindre Sverrigs Overgreb, ¹¹² og han da medunderskrev Betænkningen, som gik ud paa, at man i Lapmarkerne maatte sætte Magt mod Magt ligeoverfor de Svenske. Han har været med, da paa Rettertinget Dagen efter Kongen og alt Raadet dømte Albert Skeel fra Livet for Drabet paa Fogden paa Brandholm, Niels Jensen Varde. Paa Viborg Lands-ting, hvor Fogden, vist paa sin Husbonds Vegne, var mødt i en Sag imod ham, havde Albert Skeel truet og undsagt ham, og havde derefter dræbt ham udenfor Domhuset. Da Skeel for ni Aar siden i en Strid havde givet Niels Juul til Kongstedlund Ulivssaar og var flygtet af Riget, var Sagen bleven sonet med store Bøder til den Dræbtes Slægt; men det nu forøvede Drab,

som maatte »regnes med Forsæt at være sket«, fordrede Dødsstraf. Dommen fuldbyrdedes to Dage efter.

I April taxerede Steen Maltesen tilligemed Steen Brahe i Lund den skaanske Adel til Rostjeneste, og 113 var med Cansleren og Steen Brahe paa Kongens Vegne tilstede, da den den 14. Juli mødte til Mønstring sammesteds. Kort efter finde vi ham igjen i Jylland ved hans Søsterdatter, Fru Kirsten Lunges Bisættelse i Randers den 17. August. Kirsten Lunge døde kun 18 Aar gammel efter et 10aarigt Ægteskab med Jørgen Skeel til Sostrup.

Ved denne Tid tilskødede Steen Maltesen Halmstads 114 Borgmester og Raad en Gaard, han eiede i denne By, til Raadhusgaard.

Tiden nærmede sig nu, da Prinds Christian skulde hyldes som Tronfølger, og i Januar 1610 fik Steen Maltesen med de andre Raader Brev fra Kongen, som meddelte, at Prindsens Hylding for Sjælland var besluttet at skulle finde Sted i Kjøbenhavn den 14. Marts, hvor da Raaderne bades at møde et Par Dage før, hver med fire Heste. Fremdeles tilkjendegav Kongen, at han fandt for godt, at en god Mand forordnedes til Marskembedet, som i nogen Tid havde staaet 115 ubesat, og bad Raadet overveie, hvem de maatte kjende dygtig dertil.

Valget faldt paa Steen Maltesen. Den 13. Marts (1610) udnævntes han til Rigets Marsk. Han stod altsaa nu i Spidsen for Landets Krigsvæsen — dets nationale Landmagt; Hvervingerne og hvad dertil hørte,

synes ikke at have hørt til Marskens Omraade. Rigmarsken havde den tredie Plads i Rigsraadet, den næste efter den kongelige Cansler. Med Embedet fulgte Vestervig Klosters Len i Jylland.

116 Ved Hyldingen den 14. bar han Blodfanen. Akten foregik paa Nytorv, hvor en Tribune med to kongelige Sæder var opreist. I det prægtige Tog rede Rigsraaderne parvis, efter dem red Rigmarsken med Blodfanen, Rigsraad Manderup Parsberg med Æblet, Rigsraad Steen Brahe med Scepteret, Rigsadmiral Mogens Ulfeldt med Sværdet og Cansler Christian Friis med Kronen. Saa kom Kongen og Prindsen, den syvaarige Prinds ridende ved Kongens venstre Side. Da man havde naaet Tribunen, indtog Kongen og Prindsen deres Pladser, og Handlingen tog sin Begyndelse. Regalierne vare lagte paa to dertil opstillede fløielsbelagte Borde, »men Rigens Marsk stod stedse ved Kongens høire Haand med Fanen«. Cansleren oplæste Eden, og alle Rigsraaderne, den ene efter den anden, svore knælende Prindsen Huldskab og Troskab; derefter svore Adelens, Geistlighedens, Borgerstandens og Bøndernes Repræsentanter. Da Akten var endt, gik Toget i samme Orden, som det var kommet, tilbage til Slottet.

Den samtidige Digter og Historiograf Lyskander 117 siger i sit Rimværk om denne Hylding, hvor han taler om Blodfanen:

- »Steen Maltesen, det ædelig Blod,
- »Til Hest og Fod en Krigsmand god,
- »En vide forfaren Herre,

- »Som blev forordnet der samme Tid
 »I Feide og Fred og anden slig Id
 »Al Danmarks Mars at være,
 »Han førte foran med freidigt Mod
 »En flyende Fane som rødeste Blod,
 »Den gav i Tanke og Sinde:
 »Der lagdes idag det Løfte og Baand
 »For Gud imellem baad' Prinds og Land,
 »Som aldrig Ingen skuld' tvinge,
 »Som Fanen hen for Regalia gik,
 »Saa vilde den Prinds efter gammel Skik
 »Sit Blod for Riget opsætte.
 »Og som under Fanen red Prinds og Mand,
 »Saa bandt de tilsammen Liv, Blod og Aand
 »Om Nogen derpaa vilde trætte.
 »Som Fanen i Marken er hver Mands Lid,
 »Saa skulde det Forbund og allen Tid
 »Næst Gud deres Trøst og blive;
 »Kongen at lade før Liv og Blod,
 »Hver Mand at lægges hen ned under Fod,
 »Før Nogen den Hylding skuld' drive.«

Den paafølgende Sommer indkaldtes Marsken til et Raadmøde i Juli, hvor Kongen paany forlangte Raadets Betænkning angaaende Midlerne til at standse de Svenskes bestandige Overgreb. De erklærede, at de Svenskes Voldsgjerninger burde afskaffes med Vold; men hvorledes, i hvad Form og Maade sligt bedst kunde foretages, henstillede de til Kongen.

Imidlertid vedblev den svenske Konge med sin anmassende Færd, og det blev Kong Christian for meget. I Begyndelsen af 1611 indkaldtes Steen Maltesen med

de andre Raader til Møde den 1. Februar. Kongen udtalte her, at da det blev for kostbart at gaa frem med Magt mod Magt uden aabenbar Feide, vilde han begynde Krig med Sverrig, som dansk Konge, hvis Raadet samtykkede, i modsat Fald som Hertug af Slesvig og Holsten. Raadet gav sit Samtykke, og Krigen blev besluttet.

Medens disse Forhandlinger førtes, blev Kongens Søn, Prinds Ulrik, født den 2. Februar. Steen Maltesen blev buden til Fadder ved hans Daab den 25. Marts.

119 »Efterdi Vi ere tilsinds i den hellige Trefoldigheds Navn at lade christne for^{ne} Vores unge Søn her paa Vort Slot Kjøbenhavn anden Paaskedag« . . . hedder det i Brevet, »da bede Vi Eder og naadigst begære, at I ville komme hid til Vor Kjøbstad Kjøbenhavn om Dagen tilforn og siden for^{ne} anden Paaskedag forhjælpe Os Vores unge Søn til Christendom, den hellige Daabs Sakramente, og at I ville tage Eders Hustru og hendes Jomfruer med Eder og siden at gjøre Eder glad med Os og flere Vore tro Undersaatter, som Vi samme Tid have ladet forskrive. Dermed gjør I Os i Sønderlighed til Villie, og Vi forlade Os visseligen dertil; Vi ville det igjen med al Gunst og Naade bekjende.«

V.

Den 4. April underskrev Kong Christian Feidebrevet til Carl IX, som efter den gamle Maade afsendtes med en Herold. Det var hans Plan at aabne Felttoget den 1. Mai med c. 25000 Mand, hvoraf de fleste skulde skaffes ved Hverving i Nordtyskland og andetsteds i Udlandet.

Kongen tog den øverste Ledelse af Hæren. Med en halv Snes Tusind Mand, som skulde samles i Christianopel, vilde han selv gaa mod Kalmar. Et noget mindre Corps, som skulde samles i Halmstad, skulde gaa langs Nisaaen mod Jønkøping; dette skulde Rigmarsken føre. Fra Norge regnede Kongen paa en Styrke, der kunde gjøre Indfald, idetmindste mindre Grændseindfald, i Vestergötland. Rigsadmiralen, Mogens Ulfeldt, skulde med Hovedflaaden sikkre Østersøen; Jørgen Daa skulde blokere Elfsborg.

Efter gammel Skik tilforordnedes der Marsken kongelige Commissairer, som skulde have Tilsyn med, at det rette Antal Krigsfolk var tilstede, med Tilførselen

af Proviant, med Soldaternes Lønning o. m. Mellem Førerne for Afdelingerne af det til Marskens Hær bestemte Krigsfolk var Statholderen i Holsten, Gert Rantzau, den mest fremragende; blandt de Dygtigste var ogsaa Jørgen Lunge til Odden, Steen Maltesens Søstersøn, som senere blev Rigsmarsk, og Ulrik Sandberg til Kvelstrup, Marskens Svoger.

Men da Tropperne skulde samles, gik det ikke som forventet, og der kom store Vanskeligheder. De i Nordtyskland hvervede Tropper negtede at lade sig indskibe og søgte for Størstedelen anden Tjeneste; det var Hovedmassen af den Styrke, Kongen vilde føre mod Kalmar. Han beordrede da et Regiment og fem Compagnier af det til Halmstad bestemte Krigsfolk til
 120 Christianopel, hvorved Marskens Hærafdeling altsaa stærkt svækkedes. Kongens Styrke kom nu kun til at beløbe sig til 5—6000 Mand. Og Norge synes ikke at have præsteret Mere, end hvad der behøvedes til at forsvare dets egne Grændser.

Samtidig med at Kongen kom til Christianopel, kom Steen Maltesen mod Slutningen af April til Halmstad, ledsaget af de forordnede Commissairer, Rigsraaderne Axel Brahe, Eske Brock og Jacob Ulfeldt. Den 24. April sendte Kongen en Skrivelse til Marsken og Commissairerne med udførlig Ordre. Saasnt det tyske Fodfolk var kommet, skulde Toget mod Jønkøping foretages. Der skulde ikke medføres Artilleri; ikke andet Skyts end det, der skulde bruges i Felten, maatte tages med; hvis det kom til Beleiring af Jøn-

køping, skulde det grove Skyts hentes fra Halmstad. Eske Brock og Jacob Ulfeldt fik særlig Paalæg om at holde Kongen underrettet om Sagernes Gang. Hvis Proviant manglede, skulde der tages af, hvad der fandtes i Halmstad.

Men Krigsfolket til Vesthæren indfandt sig langtfra saa hurtigt, som Kongen havde ventet; ved Udgangen af April var endnu kun mødt en Rytterfane og et Fodcompagni. Og ved Ny-Lødøse stod den svenske Marsk, Jesper Matsson Krus, med c. 4000 Mand. Kong Carl ventede intet alvorligt Angreb paa Kalmar; han troede, at de Danske vilde gaa mod Gøteborg, og havde derfor sendt sin Marsk til disse Steder, medens han selv ved Örebro samlede sin Hovedhær.

Yderligere hemmedes Vesthæren ved, at den — som iøvrigt ogsaa Østhæren — var utilstrækkeligt forsynet. Marsken forlangte mere Krudt; man svarede fra Kjøbenhavn, at Kongen ikke havde mere med. Men for Kongen vilde der altid være fri Vei til Forsyning til søs; Marsken maatte føre Alt med sig, naar han gik over Grændsen. Efter gjentagne Forlangender lykkedes det dog Steen Maltesen sidst i Mai at faa en Krudtfor-¹²¹syning tilsendt. Paa Proviant skortede det stærkt.

Marsken samlede de Tropper, han havde, ved Kongsbak i Nordhalland for at møde mulige Indfald af den svenske Hær, som stod ved Ny-Lødøse.

Til Held for de endnu saa faatallige Danske havde Jesper Krus faaet Ordre til i nogen Tid at forholde sig rolig og af al Magt arbeide paa Ny-Lødøses Befæstning.

Midt i Mai var det danske Rytterer kommet, men endnu intet af det fremmede. 4¹/₂ Rytterfane og 4 Fodcompagnier vare nu tilstede.

Men burde Marsken overlade Halland til de Svenskes Indfald og med den nævnte ringe Styrke gaa mod Jønkøping, midt ind i Fjendens Land, med 4000 Mand i Ryggen, saa at han kunde angribes forfra og bagfra, tilmed slet forsynet med Proviant?

Ved denne Tid befalede Carl IX sin Marsk, hvis han ikke havde en meget stærk Fjende for sig at gaa gjennem Halland og røve, brænde og ihjelslaa alt det, han kunde overkomme, og derpaa gaa til Jønkøping. Jesper Krus foretog en Recognoscering over Grændsen, men da de Danske kom ud fra Kongsbak, vare de Svenske allerede gaaede tilbage. Den 22. gjorde han en lignende Demonstration. Til sin Konge skrev han, at da de Danske forstærkede sig ved Varberg og truede
122 Elfsborg, havde han Betænkelighed ved at drage derfra.

123 Den danske Marsk holdt nu, den 23., et Krigsraad, hvor man raadslog om, hvorvidt man med 4¹/₂ Rytterfane og 4 Fodkompagnier, som var Alt, hvad man endnu havde, kunde efterkomme Kongens Befaling at gaa mod Jønkøping. I Raadet meddelte Albert Skeel, at hans Folk den Dag hverken havde faaet Brød eller Øl; saa stor var Mangelen paa Proviant allerede i eget Land. Man blev enig om, at Toget til Jønkøping under de forhaanden værende Omstændigheder ikke burde foretages; derimod vilde man gjøre Alt for at binde Fjenden ved Indfald over Grændsen.

Samme Dag havde Marsken og Eske Brock de til Grændsevagt opbudte Bønder af Fjære Herred forsamlede og formanede dem til med Troskab at hjælpe til at forsvare Fædrelandet, hvis Indfald skete, hvad de alle lovede trolig at ville gjøre.

Den 27. kom Statholderen i Holsten, Gert Rantzau, med Krigsfolk; og den 30. kom flere, saa at Steen Maltesen da havde $7\frac{1}{2}$ Rytterfane og 10 Fodcompagnier foruden Bønderne. Man gik nu at søge Fjenden. Den 31. Mai ved Nattetid sendtes Gert Rantzau iforveien med en Afdeling mod Ny-Lødøse, og den 1. Juni ved Midnat fulgte Marsken efter med de danske Ritmestre, ¹²⁴ hver med 100 Heste af sin Fane, samt fire Fodcompagnier. Men de Svenske holdt sig klogelig i deres Forskandsninger. Da Steen Maltesen den 2. Juni var kommen i Nærheden af Ny-Lødøse, kom Gert Rantzau ham imøde og meddelte, at de Svenske holdt sig tilbage baade i Ny-Lødøse og paa Guldborg, saa at der Intet var at udrette. Marsken gik da en Time efter Midnat mod Elfsborg og viste sig i Dagingen for Slottet. Saasnart man fra Fæstningen saa de Danske, sendtes 150 Mand ud imod dem, som efter en kort Kamp, med Tab af nogle Soldater, trak sig ind i Slottet igjen. Da Marsken efter Bestemmelsen ikke havde Kanoner, kunde der ikke udrettes videre; efter at have vexlet et Par Skud med Besætningen gik han tilbage til Kongsbak medførende et velkomment Bytte af 80 Stykker Kvæg og 200 Faar. Fjenden stak selv Ild paa Ladegaarden ved Slottet.

Ved Tilbagekomsten forefandt Marsken en Rytterfane og et Fodcompagni af det ventede Krigsfolk og strax efter indtraf endnu tre Compagnier. Han faldt nu, den 7. Juni, igjen ind i Sverrig, tagende Veien mod Ny-Lødøse. En lille Rytterafdeling skærmydslede med Fjenden paa Guldborg Enge, men kastedes tilbage med Tab af nogle Fanger. Paa Hærens videre Marsch stødte Fortroppen under Ritmester Ulrik Sandberg paa en svensk Afdeling, som havde forskandset sig bag en Stenmur, foran hvilken der var en Vandgrav. »Kom an Juthel!« raabte de til de Danske. Men Ulrik Sandberg satte med sit Rytteri over Graven og drev efter en kort Kamp de Svenske paa Flugt. Hans Lieutenant, Claus Daa, forfulgte dem med nogle Ryttere lige til Ny-Lødøse og nedlagde endel; de Danske mistede Ingen. Da Jørgen Lunge, som ogsaa var i Fortravet, naaede Byen, forsøgte han et Stormløb imod den med sine Soldater; men den var for godt befæstet til, at uden Artilleri Noget kunde opnaaes. Marsken udæskede Fjenden ved de brugelige Tegn, men her, som ved de tidligere Leiligheder, undgik de Svenske Slag; de holdt sig i deres Forskandsninger og gjorde det umuligt at komme i Kast med dem.

Men den følgende Nat rømmede de Svenske Fæstningen. Steen Maltesen indtog nu Ny-Lødøse, lod den besætte den 13. og drog den 16. hele Hæren dertil. Denne havde først nu, midt i Juni, naaet sin fulde Styrke, 11 Rytterfaner og 16 Fodcompagnier. Den 11. var Gert Rantzau gaaet op til Elfsborg med noget

Folk »og havde af Soldaterne nogle ret under Slottet«, ¹²⁵ skriver Eske Brock, som var med ham, og de skærmysseret med hverandre, og nogle Svenske blev skudt; dog vilde de ikke af Slottet, »at man kunde komme i ret Handel med dem. Herforuden haver vores Folk paa adskillige Tider forjaget de Svenske, en Part ihjelskudt og en Part fangen paa adskillige Steder.«

Den svenske Konge skrev til Jesper Krus, det un- ¹²⁶ drede ham ikke, at »Juthen« besøgte Svenskerne, naar de ikke besøgte ham.

Men nu kaldte Kong Christian sin Marsk til Hjælp ved Kalmar. Kongens Stilling var bleven meget betænkelig. Han var draget ud med de 5—6000 Mand, han havde, vistnok i den Tro, at han vilde faa Tilslutning af en Del af Sverrigs Indbyggere, da mange vare misfornøiede med Carl IXs Regimente; men saaledes gik det ikke. Alligevel havde han indtaget Kalmar By og beredte sig paa at angribe Slottet; men han manglede baade Krudt og Musketter. Og den svenske Konge nærmede sig nu med sin Hær. Kong Karl havde gjentagne Gange skrevet til Jesper Krus om at forene sig med ham; men Marsken forestillede sin Konge, at saalænge de Danske stode i Halland, kunde han ikke gaa derfra. Den 8. Juni stod Kong Carl en Dagsmarsch fra Kalmar med 12000 Mand, mer end dobbelt saa mange, som Kong Christian havde hos sig. Tilmed vare de danske Soldater trætte af de udstaaede Anstrængelser, og en pestagtig Sygdom rasede imellem dem. Kongen reiste da den 10. til Sølvitsborg paa

Grændsen af Skaane og Bleking og søgte at skaffe Hjælp af al Slags. Herfra skrev han den 12. Juni til Marsken og Commissairerne i Halland, at han havde hørt, at de beleirede Elfsborg, og undrede sig over, at de, istedetfor at gaa mod Jønkøping, foretoge dette, som ikke var efter Bestemmelsen, uden at lade ham Noget vide derom. De skulde strax erklære sig overfor ham angaaende denne Beleiring. Hvis den ikke var videre fremskreden, end at den uden Skade kunde afbrydes, skulde de uden Ophold rykke ind i Smaaland mod Vexiø, for at Fjenden maatte nødes til at dele den Magt, han nu havde for Kalmar.

Da dette Brev den 22. kom til Ny-Lødøse, brød Rigmarsken samme Dag op og gik Syd paa ifølge Befalingen. Men da han den 25. kom til Varberg, mødte han Kongens Hofjunker, Gunde Lange, med en anden Ordre. Efterat Kong Christian havde afsendt Brevet af 12. Juni, havde han faaet en Skrivelse med udførlig Underretning fra Steen Maltesen og Commissairerne, der, som Brevet med den nye Ordre viser, idet den satte Kongen ind i Forholdene, havde givet ham tilfredsstillende Forklaring paa Marskens Bevægelser. Kon-
 127 gen skrev nu, den 24., at Gert Rantzau med sin Rytterfane og sit Fodfolk hurtigt skulde drage til ham gennem Gjøngeherred; men Marsken skulde med den øvrige Magt gaa tilbage igjen over den svenske Grændse, gjøre Fjenden Afbræk saa meget som muligt og besætte Ny-Lødøse paany, at den ikke igjen skulde falde i Fjendens Hænder, »eftersom her og for tre Dage

siden har været Os elskel. Steen Maltesens Dreng med Skrivelse til Os fra Eder, hvilken udførligen og sandfærdigen haver berettet Eder at ligge for Elfsborg; saavel og ellers meget Andet anderledes foregives, end Vi det nu i Sandhed befinde.«

Gert Rantzau tog altsaa strax Veien over Christianopol til Kalmar med sit Krigsfolk. Herved mistede Vesthæren foruden en Rytterfane Halvdelen af sit Fodfolk. Det blev besluttet, at Eske Brock ufortøvet skulde ¹²⁸ drage til Kongen for at tale med H. M. »om adskillige Leiligheder«. I Henhold til Ordren om igjen at falde ind i Sverrig sendtes Jørgen Lunge den 26. med 300 Ryttere og 300 Musketerer over Grændsen; han skærmydslede den 27. med en svensk Afdeling og kom tilbage Dagen efter medførende et Bytte af 400 Stykker Kvæg og 200 Faar og Lam.

Men om Natten til den 26. overraskede og indtog Carl IXs Søn, den sextenaarige Gustav Adolf, Christianopol og brændte Byen med alle de Fornødenheder til Hæren, som den danske Konge der havde samlet. Kong Christian kaldte nu Marsken til sig med alt hans Krigsfolk paa fire Rytterfaner nær. Eske Brock mødte paa sin Vei til Kongen Overbringeren af denne sidste Ordre; da han havde læst den, vendte han tilbage, thi i Skrivelsen »var næsten Besked paa hans Ærinder«. ¹²⁹ Rigsmarsken drog da den 1. Juli med Krigsfolket mod Kalmar.

Først efterat de Danske den 22. Juni vare brudt op fra Ny-Lødøse, forlod Jesper Krus den 24. den hal-

landske Grændse for at forene sig med sin Konge. Da Carl IX hørte, at han var paa Veien, bad han ham
 180 endelig haste, thi fik han først Folket sammen, haabede han snart at »faa Naade til at gjøre Skaane og Blekinge øde«. Landveien fra Christianopel til Kalmar lod han spærre for Kong Christian og den danske Marsk med store Braater og indrettede en med sex Skandser omgivet, velbesat Leir ved Liungby, 1¹/₂ Mil sydvest for Kalmar.

Den svenske Konge, som ellers ikke vilde lade de danske Officerer vederfares Retfærdighed, havde dog Respekt for Rigsmarsken. I et Brev af 1. Juli, hvori han vilde overtale Hertug Georg af Lyneborg, som var i Kong Christians Tjeneste, til at forlade de Danske, skrev han, at den danske Konges Officerer var en Hob unge, uforsøgte Karle, som af Krigssager lidet kunde
 181 vide, Steen Maltesen undtagen.

Da Kong Carl den 11. Juni var kommen for Kalmar, forsøgte de Danske den 12. at møde ham, men maatte efter en haard Kamp gaa tilbage. Siden havde Alt her været stille. Den svenske Konge ventede paa sin Marsk; førend Jesper Krus kom med sit Corps, vilde han ikke angribe.

Saaledes fik Kong Christian Tid til at forstærke sig. Steen Maltesen havde ved at binde den svenske Marsk til den hallandske Grændse hindret hans Forening med Kong Carl paa et Tidspunkt, da den vilde have været skæbnesvanger for den danske Konge.

I Begyndelsen af Juli naaede Gert Rantzau Chri-

stianopel og drev Fjenden tilbage over Grændsen. Da Forholdene her vare ordnede, indskibede Kongen sig med Rantzau og sex Compagnier af hans Regiment og kom den 7. Juli til Kalmar. Og friske Tropper tiltrængtes haardt. Kong Christians Folk, som stode med det velbefæstede Slot i Ryggen og en langt overlegen Hær foran sig, allarmedes stadig af de Svenske; hver Nat i denne lange Tid maatte de være kampberedte, ofte under stor Mangel paa Proviant; de vare overordentlig anstrængte, og den ovenomtalte Sygdom, »Kalmarsoten«, bredte sig med rivende Hast imellem dem. Dagen efter at Kongen var kommen med Folket fra Vesthæren, kunde et Parti Soldater forurolige Fjenden, og en større Skærmydsel forefaldt.

Men samme Dag lykkedes det den svenske Flaadefører Bjelkenstjerna, da Mogens Ulfeldt var gaaet til Gulland med Hovedflaaden for at proviantere, at ankre i Kalmarsund, idet den danske Eskadre paa kun fire mindre Skibe, som laa ved Kvarnholmen, maatte trække sig tilbage, da fem Skibe under Godske Lindelow, som laa ved Stensø, $\frac{1}{4}$ Mil Syd for Kalmar, for Modvind ikke kunde komme den til Hjælp. De Svenske kunde nu tilføre Slottet Tropper og Proviant. I Dagen omkring den 14.—15. Juli naede Jesper Krus Kalmar, og nu vilde Kong Carl angribe, inden den danske Marsk kom, som jo var afmarscheret c. sex Dage efter den svenske og havde mindre direkt Vei. Den svenske Konge havde nu henimod 20000 Mand, hvorblandt dog mange uøvede og slet bevæbnede Bønder.

Kong Christian havde vel c. 8000 Mand.

»Imorgen holde vi Afregning med Eder!« raabte de svenske Forposter til de danske om Aftenen den 16. Juli. Den næste Morgen lød Kampsignalet, og Fjenderne styrtede frem, baade fra den svenske Leir og fra Fæstningen, indtog de Danskes Løbegrave foran Slottet og trængte ind i Byen, som var besat med Godske Ahlefeldts Regiment. En frygtelig Kamp udviklede sig, og de Svenske stak Byen i Brand. Men de søgte forgæves at indtage Voldene, og med Hjælp af Flammerne, som han forbød at slukke, tvang Kong Christian til sidst den langt overlegne Fjende til at trække sig tilbage.

De Danske havde seiret — men Hæren var i den farligste Stilling. De Svenske vare Herrer paa Søen; de kunde, hvilket Øieblik, de vilde, paany angribe fra begge Sider, og Løbegravene foran Slottet vare i deres Magt. Med Kalmar By var ogsaa næsten hele det betydelige Forraad til Krigsfolket, som den indeholdt, gaaet op i Luer.

Saasnart man den næste Dag kunde komme frem i den nedbrændte By, lod Kongen opkaste Skandser til Dækning mod Fjenden. Han færdedes selv mellem de arbejdende Soldater, og han tog sig af, at der blev sørget for de Saarede. Under rastløs Virksomhed gik Timerne. Da kom mod Aften en Seilerskare fra Syd. Det var Rigsmarskens Fodfolk, som sendtes iforveien — selv stod Steen Maltesen i Christianopel med Rytteriet for at indskibe det, saasnart Skuder kunde faaes.

Nu blev det muligt for Kong Christian at forny Kampen. Kl. 10 vare Skibene ved Stensø. Kongen modtog selv Krigsfolket paa Strandbredden. Det var Christian Friis, Mourits Galde, Holger Rosenkrands, Jørgen Lunge, Peder Hunemark og Thesen Parsow med deres hvervede Folk, mest Nederlændere, dog kun c. 1000 Mand ialt, fordi der af alle Compagnierne var udtaget Mandskab til Forstærkning af Besætningen i Christianopel. Kongen førte dem strax ind i Byen og opstillede dem til Angreb paa Løbegravene foran Slottet. Den øvrige Hær besatte Leirværkerne. Før Midnat var Alt forberedt, og paa Slaget 12 løsnedes et Skud som Angrebssignal. Med Førerne i Spidsen kastede Soldaterne sig mod Løbegravene, trængte strax ind i Fjendens Rækker og vandt efter tre Timers haard Kamp med stort Mandefald, især paa svensk Side, Løbegravene tilbage. De Svenskes Tab angives til c. 600 Mand, de Danskes til c. 200.

Dagen efter var det stille paa begge Sider. Kong Carl vidste ikke, at den danske Marsks Fodfolk var kommet; han lod sende Ryttere ud for at se efter Steen Maltesen.

Marsken og Commissairerne fik Ordre fra Kongen af 22., lydende paa, at med de første Skuder, der kom, ¹⁸² skulde det udenlandske Rytteri overføres, derpaa de andre Faner; Rigsmarsken selv skulde blive i Christianopel, til de sidste Ryttere kom afsted.

Til yderligere Held for de danske Vaaben kom i disse Dage Mogens Ulfeldt med Hovedflaaden til Kal-

marsund og trængte i Forening med Godske Lindenow den svenske Flaade bort, saa at Slottet igjen var afskaaret fra al Tilførsel. Kong Carl trak sig da om Natten til den 24. tilbage til Ryssby.

Steen Maltesen fik nu Ordre til at tage Landveien med Rytteriet, da Fartøier ikke kunde faaes. Denne Vei var, som vi hørte, spærret af de Svenske, og et Øieblik saa det ret farligt ud for Rigsmarsken. Men de
 138 Danske i Kalmar havde af en Lieutenant fra den svenske Leir ved Liungby, som de havde fanget, faaet Underretning om Forholdene, og Anders Sinklar, Peter Hundertmark samt flere Befalingsmænd med deres Compagnier sendtes Marsken imøde og banede Vei for ham, saa at han bragte Rytteriet til Kalmar uden Tab.

Slottet trængtes nu haardt af de Danske, indtil Commandanten, Christer Some; da Krudtet var næsten opbrugt, overgav Fæstningen den 3. August.

Da kort efter Øland var bleven indtaget uden Blodsudgydelse, og Kong Christian den 12. havde modtaget Indbyggernes Hyldingsed, fik Rigsmarsken
 134 Ordre til at tage det derværende Krigsfolk i Ed paa Kongens Vegne. Dette foregik den 16. August. Det blev Steen Maltesens sidste Hverv. Da han kom til-
 135 bage til Kalmar, følte han sig syg. I sin tiltagende Svaghed undlod han dog ikke at følge den i disse Dage af »Kalmarsoten« døde Peter Hundertmarks Lig, da det førtes bort. Men strax derefter, da han kom tilbage til sit Telt, maatte han gaa tilsengs. Kongen sendte sin Livlæge, Doctor Gellius Sascrides, til ham. Men Læ-

gens Raad kunde her ikke hjælpe. Steen Maltesen fornam, at det var Alvor og gav sig under »den ypperste Doctors« Haand. Han bad, at hvis det ikke var imod Guds Villie og hans egen Salighed, hans Liv da maatte spares og hans Førlighed gjengives ham, for at han kunde tjene Kongen og Riget mod dets Fjender, og ellers begærede han ikke mere Liv. Mange Herrer besøgte ham i hans Telt; saaledes Statholderen i Kjøbenhavn, Breide Rantzau, Gert Rantzau, Axel Brahe, Jacob Ulfeldt, Eske Brock, Anders Sinklar, Jacob Rosenkrands og Flere. Med sin Søstersøn, Jørgen Lunge, havde han en lang Samtale, vistnok om, hvad han vilde have besørget efter sin Død.

Sygdommen — det var »Kalmarsoten« — tog hurtigt til, og Rigsmarsken, flyttedes ind paa Kalmar Slot. Han lod nu, den 22. August, Hofpræsten, M. Erik Andersen, hente til sig. Samme Dag besøgte ogsaa hans Venner ham igjen og talte trøstende Ord til ham af Skriften. Han svarede dem frimodigt og bekjendte sin Tro; saa sang han Davids 103. Salme og bad Breide Rantzau og Jacob Ulfeldt, om de vilde hjælpe ham at synge, hvilket de ogsaa gjorde. Kl. 10 om Aftenen toge Herrerne Afsked med ham med stor Bedrøvelse.

Siden bad han for sin trofaste Hustru og lod sine Folk synge for sig. Ved Midnat hensov han stille.

Da Kongen af Jørgen Lunge var bleven underrettet om Rigsmarskens Død, kom han samme Dag selv til Slottet, og det forordnedes, at den Døde skulde føres til Sølvitsborg paa en af de kongelige Jagter. Kongen

med Hertugen af Lyneborg samt andre tilstedeværende Oberster, Adelsmænd, Hofsinder og Captainer fulgte til Jagten, hvor Kisten blev indsat, og det danske Løsen blev skudt fra Kalmar Slot.

Fra Sølvitsborg gik Sørgetoget til Aahus, hvor Svo-
geren Christian Barnekow med sin Hustru mødte og
fulgte til Vidskøfle og derfra til Løberød. Bisættelsen
fandt Sted i Lund den 1. Oktober.

Senere førtes Steen Maltesens Støv til Gaardstange
Kirke — som var Sognekirke til Hviderup — hvor Fru
186 Anna 1622, samtidig med at Kirken undergik en Re-
stauration, lod opføre et skønt Gravcapel for sin Ægte-
fælle. Capellet, som ligger paa Kirkens Nordside, er
firkantet med et tvedelt Spidsbuevindu mod Nord; Gav-
lene have fint tilhuggede Ornamenten i Sandsten. I
Kælderen derunder er Gravrummet. Midt paa Capellets
Gulv var den c. 8 $\frac{1}{2}$ Fod lange og c. 6 Fod brede Grav-
sten lagt, som i en stor Oval, omgivet af Steen Malte-
sens og Anna Brahes 32 Ahnevaabner i ophøiet Ar-
beide, har følgende Indskrift:

»Her ligger begravet ærlig og velbyrdig Sthen Mal-
thessøn til Holmgaard, Danmarks Riges Raad, Marsk og
Feltmarskalk, som hensovede udi Herren paa Kalmars
Slot Anno 1611 den 22. August udi sit Alders 59.
Aar; samt hans elskelige Hustru, ærlig og velbyrdig F.
Anne Brahe til Løberød, som hensovede udi Herrens
Paakaldelse paa Løberød Anno 1635 den 28. Juli udi sit
Alders 59. Aar. Ere nu baade udi Hvile: Sjælene udi

Herrens Haand, Legemerne herunder forventer med alle Guds Børn en glædelig Opstandelse. Enten vi leve, eller vi dø, da ere vi Herrens. Rom. 14.«

Capellet afdeles fra Kirken ved to Døre og derover et Felt med bibelske Fremstillinger, alt gennembrudt Arbeide i Egetræ, herligt udført af den udmærkede Billedskærer Jacob Kremberg. Over Dørene staa bibelske Indskrifter. Paa Omramningen foroven ses Steen Maltesens og Anna Brahes Ahnevaabner i Farver. Det øvre Parti af dette Kunstværk er gjengivet omstaaende.

Gravstenen er nu indsat i Capellets vestre Indrevæg. Næsten hele den østre Væg optages af et Mindesmærke i Sand- og Kalksten samt Marmor, som er gjengivet omstaaende. Fremstillingen paa den nederste Afdelings firkantede Tavle antages at hentyde til Steen Maltesens Liv. Krigeren i Forgrunden er tydet som ham selv. Han peger op mod en Engel, som holder et Kors i den venstre Haand og en Krands i den høire. I Baggrunden tilvenstre ses et Slag, som synes at staa i Forbindelse med Krigerens Gestus. Over denne Afdeling læses: *Virtute et consilio. Fortes enim fortuna juvat. Ergo sustine et abstine.*

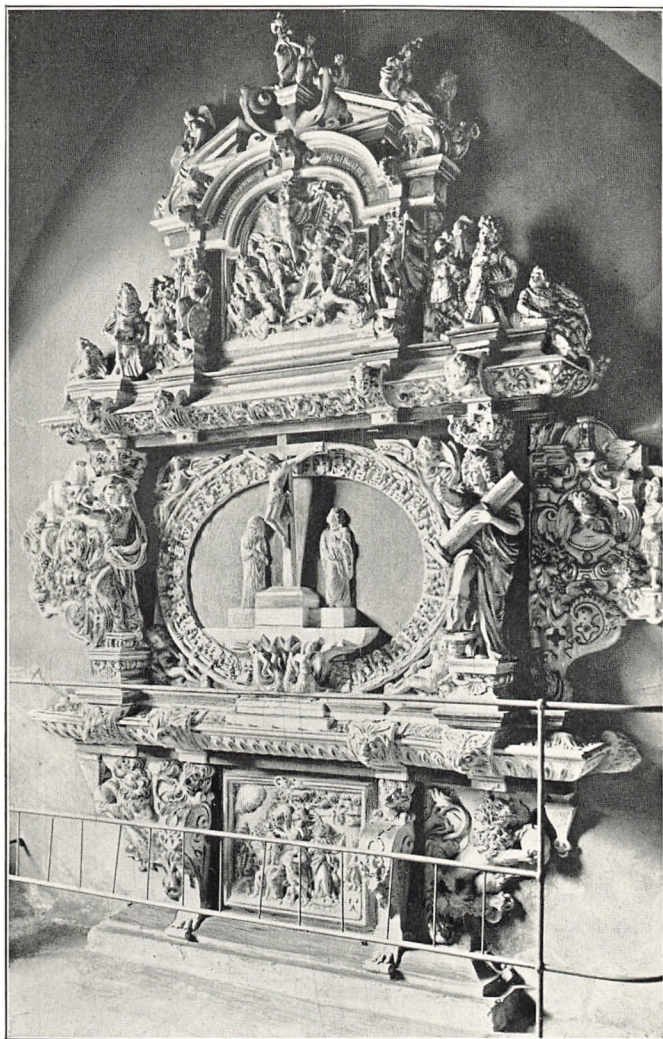
Over Mindesmærkets øverste Afdeling læses Jesu Ord, Joh. 11, 25.

Anna Brahe var kun 35 Aar, da hendes Husband døde. Hun opdrog og sørgede for sine Søsterbørn, som tidligt mistede deres Forældre. Baade paa Løberød og paa Hviderup opførte hun nye Hovedbygninger; i Gaardstange oprettede hun et Hospital, og Kirken lod

hun altid mere og mere udsmykke. Efter hendes Død, som indtraf 24 Aar efter hendes Ægtefælles, da hun netop havde naaet hans Alder, fandtes i hendes Testamente ved den til hendes Ligprædiken bestemte Text disse Ord med hendes egen Haand: »Anno 1611 den 22. August kaldte Gud min gode salige Husbond fra mig; Gud give ham den evige Ro og Glæde og unde mig snarlig at finde ham der.«

Parti af Indgangen til Steen Maltesens Capel i Gaardstange Kirke.

Epitaphiet i Steen Maltesens Capel.

Epitaphiets nederste Felt.

HENVISNINGER

1. Bricka og Gjellerup, Den danske Adel i det 16. og 17. Aarhundrede. I. 1 fig. — Danske Magasin. 4. R. I. 351. — Samlinger til Fyens Hist. og Topografi. VI. 310.
2. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700. S. 56. — Den danske Adel. I. 1 fig. — Riber, Ligprædiken over Anna Maltesdatter (Sehested). — Arktander, Ligprædiken over Maren Maltesdatter (Sehested).
3. Danske Magasin. 4. R. V. 240. — Hist. Tidsskrift. 5. R. II. 595. — Den danske Adel. I. 4.
4. Klevenfeldts Samlinger, S. Rigsarch. — Den danske Adel. I. 5.
5. Wenzelburger, Geschichte der Niederlande. — Motley, Nederlandenes Opstand. — Juste, Guillaume le Taciturne.
6. Klevenfeldts Samlinger, S. Rigsarch. — Den danske Adel. I. 6.
7. Gachard, Correspondance de Guillaume le Taciturne. III. XVI—XVIII.
8. Groen v. Prinsterer, Archives de la maison d'Orange. III. 481 fig.
9. Den danske Adel. I. 6.
10. Gachard, Correspondance etc. III. XXVII.
11. Den danske Adel. I. 6.
12. Motley. II. 274. — Wenzelburger.
13. Gachard, Correspondance etc. III. XXVII.
14. Archives de la maison d'Orange. IV. 4. — Blok, Geschichte der Niederlande. III. 143. — Juste, Guillaume le Taciturne.
15. Motley. II. 296. — Blok. III. 141.
16. Bor, De Nederlandsche Oorlogen (1621—26). II. 7. Bog f. 11. — Van Meteren, Hist. des Niederländischen Kriegshandels (Arnhem 1605). S. 164.
17. Den danske Adel. I. 6.
18. Smstds.

19. Bor. II. 7. Bog f. 17. — Van Meteren. S. 164. — Hooft, Nederlandsche Historien (1703). I. 376.
20. Archives etc. IV. 387.
21. Motley. II. 392. — Blok. III. 172. — Wenzelburger.
22. Den danske Adel. I. 7.
23. Blok. III. 186.
24. Van der Aa, Hollandsk biogr. Lexikon, Sonoy.
25. Motley. III. 110.
26. Hooft. II. 590.
27. Motley. III. 306.
28. Fresinga, Memorien der Nederlandsche Geschiedenissen (Deventer 1584). S. 399.
29. Bernard de Merodes (haandskrevne) Protokol, »Provinciale Bibliothek« i Leeuwarden.
30. Frederik v. Vervow, Gedenkwürdige Geschiedenissen (udg. i Leeuwarden 1841). S. 18. — Bor. II. 15. Bog f. 225. — Van Meteren. S. 358.
31. Merodes Protokol.
32. Bor. II. 15. Bog f. 225. — Van Meteren. S. 358.
33. Schotanus, De Geschiedenissen van Frisland (Amsterdam 1660). S. 865.
34. Rigsarchivet i Leeuwarden.
35. Schotanus. S. 872.
36. Merodes Protokol.
37. Smstds.
38. Bor. II. 16. Bog f. 41. — Schotanus. 882.
39. Til S. 45—46: Bor. II. 16. Bog f. 42. — Fresinga. S. 398. — Schotanus. S. 892. — Van Meteren. S. 378. — Wagenaer, Het leven van Graaf Willem Lodewijk. S. 31.
40. Fresinga, Memorien. S. 399.
41. Merodes Protokol.
42. Archives etc. VIII. 80.
43. Merodes Protokol.
44. Smstds.
45. Eekhoff, Beknopte Geschiedenis van Frisland (Leeuwarden 1851). S. 201.
46. Merodes Protokol.
47. Smstds.
48. Motley. III. 372.
49. Bor. II. 18. Bog f. 26. — Hooft. II. 882.
50. Den danske Adel. I. 7.

51. Blok. III. 356. — Motley.
52. Wagenaer, Het leven van Graaf Willem Lodewijk. S. 41. — Om det ultranationale Parti i Frisland (S. 55) ogsaa Blok. III. 512.
53. Klevenfeldts Samlinger. S. Rigsarch.
54. Brev af 20. Dec. fra Grev Vilhelm Ludvig til K. Frederik II. Holland A. Rigsarch.
55. Brev af 30. Jan. 1586 fra Samme til Samme. Holland A. Rigsarch.
56. Holland A. Rigsarch.
57. Smstds.
58. Til S. 58—61: Bor. III. 21. Bog f. 10. — Van Deynze, De Nassausche Oorlogen (Amsterdam 1616). S. 514. — Strada, Histoire de la guerre des Pays-Bas (Bruxelles 1719). IV. 144. — Le Petit, Grande Chronique de Hollande (Dordrecht 1600—1). II. 526. — Van Reyd, Historie der Nederlandsche Oorlogen (1650). S. 68. — Winsemius, Chronik van Frisland (1622). — Eekhoff. S. 205. Den danske Adel. I. 8. — Commentario del coronel Verdugo de la guerra de Frisa, udg. af Lonchay (1899). S. 74.
59. Le Petit, Grande Chronique de Hollande. S. 526.
60. Holland A. Rigsarch.
61. Commentario del coronel Verdugo de la guerra de Frisa. S. 74.
62. Den danske Adel. I. 9.
63. Van Reyd, Hist. der Nederl. Oorlogen. 70.
64. Den danske Adel. I. 9. — Commentario etc. S. 75.
65. Holland A. Rigsarch.
66. Smstds.
67. Hist. Tidsskrift. 7. R. III. 416. 448.
68. Resen, Kong Frederik IIs Krønike. S. 358.
69. Dansk biogr. Lexikon. XV. 524.
70. Medelfar, Ligprædiken over Anna Brahe.
71. Trap, Kongeriget Danmark. V. 492.
72. Gl. kgl. Samling 3646. 8.
73. Friis, Samlinger til dansk Bygnings- og Kunsthistorie. S. 349.
74. Sjællandske Tegnelser.
75. Brev fra Kongen til St. M. af 28. Septbr. 1592 i Sjællandske Tegnelser. — Brev til Enevold Kruse af 2. Oktbr. 1592 smstds.
76. Medelfar, Ligprædiken over Anna Brahe.
77. Sjællandske Tegnelser.
78. Smstds.

79. Smstds.
80. Hist. Archiv 1877. II. 163.
81. Sjællandske Tegnelser.
82. Smstds.
83. Smstds. 1594. S. 355.
84. Hist. Tidsskrift. 5. R. V. 661 fig.
85. Brev af 23. Mai 1595 i Sjællandske Tegnelser.
86. Bidrag til Kännedom om Göteborgs och Bohusläns Fornminnen och Hist. V. 39.
87. Raadernes Skrivelse til St. M. af 13. Febr. 1596 i Norske Tegnelser. — Slange, Chr. IV. S. 118.
88. Sjællandske Tegnelser.
89. Smstds.
90. Wolff, Encomion Regni Daniæ. S. 253.
91. Norske Tegnelser.
92. Danske Mag. 4. R. II. 385. 388. — Norske Tegnelser.
93. Norske Tegnelser.
94. Norske Registre.
95. Danske Mag. 4. R. IV. 7. 8.
96. Slange. S. 184.
97. Skaanske Tegnelser.
98. Arktander, Ligprædiken over Maren Maltedatter.
99. De De la Gardie'ske Samlinger i Universitetsbibliotheket i Lund, det Barnekowske Archiv. III.
100. Danske Mag. III. 49. 23. 29.
101. Danske Samlinger 2. R. VI. 250.
102. Aktstykket findes paa Hviderup.
103. Den danske Adel. I. 14.
104. Skaanske Registre.
105. Slange. S. 231.
106. Sjællandske Tegnelser.
107. Danske Mag. 4. R. IV. 25.
108. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Historie. I. 144. — Slange. S. 236.
109. Holland A. Rigsarch. — Erslev. I. 146.
110. Skødebrevet findes paa Hviderup.
111. Skaanske Tegnelser.
112. Erslev. I. 178. — Skeel, Optegnelser om Familien Skeel. S. 117.
113. Danske Mag. 4 R. IV. 30. 31. — Danske Samlinger 2. R. II. 293.

114. Bexell, Hallands Hist. og Beskrifning. I. 261.
 115. Erslev. I. 184. 185.
 116. Slange. S. 262.
 117. C. C. Lyskander, Hr. Christian Vs Udvælgelses- og Hyldings-
 historie (1623).
 118. Erslev. I. 187.
 119. Sjællandske Tegnelser.
 120. Axel Larsen, Kalmarkrigen. S. 79.
 121. Smstds. S. 114.
 122. Smstds. S. 108.
 123. Danske Mag. 4. R. V. 131.
 124. Monumenta Historiæ Danicæ. 2. R. II. 712. — Kalmarkrigen.
 S. 115.
 125. Danske Mag. 4. R. V. 133.
 126. Kalmarkrigen. S. 118. 116.
 127. Kongens Brev af 24. Juni 1611 i Sjællandske Tegnelser.
 128. Danske Mag. 4. R. V. 134.
 129. Smstds.
 130. Kalmarkrigen. S. 118.
 131. Smstds. S. 124.
 132. Sjællandske Tegnelser.
 133. Monumenta Historiæ Danicæ. 2. R. II. 701—2. — Kalmar-
 krigen. S. 135.
 134. Sverrig A. Rigsarch.
 135. Den danske Adel. I. 15.
 136. Hist. Tidskrift för Skåneland. I. 32. 30. — Brunius, Konstan-
 teckningar under en resa år 1849. S. 753.
 137. Medelfar, Ligprædiken over Anna Brahe.
-